

Følgerevaluering av Oppfølgingsteam-Telemark

KARIN GUSTAVSEN OG INGVILD VARDHEIM

TF-rapport nr. 311

2013

Tittel: Følgeevaluering av Oppfølgingsteam – Telemark
TF-rapport nr: 311
Forfatter(e): Karin Gustavsen og Ingvild Vardheim
Dato: 10052013
ISBN: 978-82-7401-608-8
ISSN: 1501-9918
Pris: 170 kr (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: www.iStockphoto.com
Prosjekt: Følgeforskning av oppfølgingsteam knyttet til konfliktrådsarbeid i Telemark
Prosjektnr.: 20090990
Prosjektleder: Karin Gustavsen
Oppdragsgiver(e): Konfliktrådet i Telemark og Politiet i Telemark

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
Epost: post@tmforsk.no
www.telemarksforskning.no

Resymé: Oppfølgingsteam for unge lovbrytere er et alternativ til tradisjonelle straffereaksjoner der målet er å motvirke utviklingen av en kriminell karriere og bidra til en positiv utvikling i den enkeltes ungdom sitt liv. Oppfølgingsteam er en todelt straffereaksjon som innbefatter gjenopprettende prosesser som stormøte eller medling, og en tidsbestemt oppfølgingsavtale. Samlet viser våre data at modellen med Oppfølgingsteam i Telemark både fungerer etter sin hensikt og har solid måloppnåelse. Modellens organisering og dets praktiske fremgangsform, har etter vårt syn også overføringsverdi til oppfølging av utsatte barn og unge generelt.

Karin Gustavsen er utdannet sosionom og sosiolog og har mangeårig erfaring fra offentlig forvaltning på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå knyttet til arbeid med utsatte grupper. Blant annet har hun vært sosialsjef, prosjektutvikler og høyskolelektor. I sin forskning er det fattigdom, levekår, sosiale ulikheter i oppvekst, brukermedvirkning i organisering av offentlige tjenester og i praksisutøvelse som er sentrale områder. Karin benytter primært kvalitative metoder med vekt på aksjonsforskning. Karin er en mye benyttet foredragsholder og medvirker også til igangsettelse av ulike utviklingsprosesser innen velferds- og oppvekstområdet.

Ingvild Vardheim er utdannet statsviter fra Universitetet i Bergen, med en mastergrad i sammenlignede politikk fra 2007. Hun har jobbet som forsker ved Telemarksforskning siden 2010. Vardheim jobber hovedsakelig med prosjekter på helse- og velferdsområdet. Hun har bidratt på flere større og mindre forskningsprosjekter innen blant annet pleie- og omsorg, barnevern, arbeidsmarkedspolitikk og oppfølging av utsatte barn og unge. Vardheim har også gjennomført analyser for flere enkeltkommuner med tanke på organisering og dimensjonering av pleie- og omsorgstjenesten

Forord

Oppfølgingsteam for unge lovbrøyttere er en frivillig reaksjonsform for ungdom som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd. Ungdom kan tilbys dette som et alternativ til de tradisjonelle straffereaksjonene. Vi har fulgt arbeidet med opprettelse og etablering av oppfølgingsteam i Telemark. Hensikten har vært å representere en «kritisk venn» der våre bidrag både i denne rapporten og i underveisdialoger, skal bidra til en praksis som øker mulighetene for å nå ambisjonene og målene med innsatsen. Dette arbeidet har vært svært interessant, meningsfylt og lærerikt.

Vi vil rette en stor takk til våre oppdragsgivere, Konfliktrådet i Telemark og Politiet i Telemark, for muligheten og tilliten. Især retter vi en varm takk til leder av Konfliktrådet i Telemark, Torhild Irene Jensen, for spennende og godt samarbeid under hele perioden. Vi vil også fremheve det gode og åpne samarbeidet med ungdomskordinator Magnus Bekkevold, som har vært vår hovedkontakt i den praktiske oppfølgingen. En takk også til alle dere som på ulike måter har gitt oss tilgang til arbeidet dere utfører, både våre hovedkontakter i politiet i Telemark og koordineringsgruppen.

Prosjektet er finansiert gjennom bidrag fra Skien kommune, Porsgrunn kommune, Telemark fylkeskommune og fra Sekretariatet for konfliktrådene. Takk også til disse for støtten til forskningsarbeidet.

Sist, men ikke minst, vil vi rette en varm takk til dere ungdommer og foresatte som åpnet opp for intervjuer. Dere har gitt oss ny innsikt om virksomme veier for samarbeid mellom dere, straffesystemet og ulike deler av offentlig forvaltning.

Karin Gustavsén

Prosjektleder for forskningsoppfølgingen ved Telemarksforsking

Bø 20. mai 2013

Innhold

Sammendrag	7
1. Innledning.....	9
2. Bakgrunn.....	10
2.1 Bakgrunn.....	10
2.1.1 Bakgrunn i Telemark.....	12
2.2 Ungdomskriminalitet i Telemark – fokus Grenland.....	12
2.3 Levekår blant barn og unge i Telemark	13
3. Modellen og prinsipper.....	15
3.1 Oppfølgingsteam	15
3.1.1 Gjenopprettende rett: Restorative justice.....	16
3.1.2 Prinsipper for restorative justice	17
3.2 Stormøter.....	18
3.3 Avtalen	20
3.4 Brudd på avtalen	22
3.4.1 Bruddsamtale	22
3.5 Avslutningsmøtet.....	22
3.6 Oppfølgingsteam: Organisering i Telemark	23
4. Forskningsoppfølgingen.....	27
4.1 Metode: Følgeforskning.....	27
4.2 Om følgeevaluering av oppfølgingsteam.....	27
4.2.1 Organisasjonsnivå	27
4.2.2 Profesjonsnivå	28
4.2.3 Brukernivå.....	28
4.3 Datamaterialet.....	30
4.3.1 Oversikt over alle ungdommer som har deltatt fra oppstart til og med 20. januar 2013	30
4.4 Vurderinger av forskningsoppfølgingen.....	31

4.5	Etiske betraktninger.....	31
5.	Erfaringer og vurderinger: System/ organisasjonsnivå.....	32
5.1	Innledende betraktninger	32
5.2	Er oppfølgingsteamenes organisering egnet til å sikre en effektiv håndtering av de behov ungdommene melder inn i teamene?.....	33
5.3	Er oppfølgingsteamenes organisering egnet til å sikre tverretatlig samarbeid knyttet til de utfordringer påtalemyndigheten har?	36
5.4	Om modellens egnethet for å redusere eksklusjon og øke inklusjon av ungdom som har begått straffbare handlinger	38
5.5	Er oppfølgingsmodellens organisatoriske tilrettelegging egnet til å nå målene om å redusere utsatthet hos fra før utsatte barn og unge?.....	39
6.	Erfaringer og vurderinger: Profesjonsnivå.....	41
6.1	Kort om profesjonsbegrepet.....	41
6.2	Aktører involvert i oppfølgingsteam	42
6.2.1	Koordineringsgruppen.....	42
6.3	Sikres flerfaglig deling og forståelse av de behov ulike aktører og ungdommene melder inn?	44
7.	Erfaringer og vurderinger: Brukernivå	46
7.1	Hvilke ungdommer får tilbudet? – noen spørsmål	46
7.2	Oversikt over ungdommene i Oppfølgingsteam.....	47
7.3	Er modellen med oppfølgingsteam egnet til å bistå den enkelte bruker slik at brukeren opplever hensiktsmessig bistand rettet mot sine spesifikke behov, ressurser og mestringskapasitet?	48
7.3.1	Hvem som er hvem er ikke så viktig for ungdommen, bare det er en struktur	49
7.3.2	Rus.....	50
7.3.3	Informasjon.....	51
7.4	Er modellen egnet til å sikre medvirkning, både fra ungdommer og foreldre?	52
7.4.1	Kort om brukermedvirkning	52
7.4.2	Medvirkningspraksis i oppfølgingsteam	53
8.	Hva betyr denne kunnskapen for arbeidet? – en oppsummerende analyse	56
8.1	Flere ildsjeler – og en handlekraftig og visjonær sjef.....	56
8.1.1	Sårbarhetsbetraktninger	57

8.2	Formelle og uformelle strukturer	58
8.2.1	Sårbarhetsbetraktninger	58
8.3	Kompetansesammensettingen	59
8.3.1	Sårbarhetsbetraktninger	59
8.4	Samhandling og samtidig samarbeid.....	59
8.4.1	Sårbarhetsbetraktninger	60
8.5	Brukermedvirkning.....	60
8.5.1	Sårbarhetsbetraktninger	61
8.6	Oppsummering og betraktninger om overføringsverdien av denne kunnskapen til arbeid med utsatte unge generelt.....	62
9.	Litteratur	63

Sammendrag

Oppfølgingsteam for unge lovbrøyttere er først og fremst beregnet på ungdom fra 15 -18 år som har begått gjentatt eller alvorlig kriminalitet, eller som utgjør en risiko for seg selv og andre. Ungdom kan tilbys Oppfølgingsteam som et alternativ til tradisjonelle straffereaksjoner. Oppfølgingsteam er en todelt straffereaksjon som innbefatter gjenopprettende prosesser som stormøte eller megling, og en tidsbestemt oppfølgingsavtale med berørte personer i det private og det offentlige nettverket. Målet med Oppfølgingsteam er å motvirke utviklingen av en kriminell karriere og bidra til en positiv utvikling i den enkeltes ungdom sitt liv. Ungdommen skal komme styrket ut av en straffereaksjon, i stedet for å bli stigmatisert og påvirket i negativ retning. Hensikten er å gi reaksjon som ivaretar gjenopprettende rett, kan motivere til endring og som er egnet til å fjerne eller redusere faktorer som øker risikoen for nye lovbrudd. I tillegg skal reaksjonen styrke den enkelte ungdoms ressurser og engasjerer nettverket rundt den enkelte, både eget nettverk og det offentlige. En tverrfaglig vurdering av risikofaktorer rundt den enkelte ungdom danner grunnlaget for inntaket. I Telemark ble modell med Oppfølgingsteam etablert august 2010, etter en lengre planleggingsperiode. Arbeidet ledes av Konfliktrådet i Telemark i samarbeid med Politiet i Telemark. I oppstarten har det vært kommunene Porsgrunn og Skien som medvirker i Oppfølgingsteam, og det er derved ungdommer fra disse kommunene som mottar dette tilbudet. Telemarksforskning har fulgt det praktiske arbeidet i perioden november 2011– januar 2013.

Våre data viser at Oppfølgingsteam i Telemark har en solid forankring i både Konfliktrådet og i Politiet, og samarbeidet her er svært godt. Samarbeidet fungerer også smidig og effektivt, hvilket både kan forklares med at de er fysisk samlokalisert, men også med gode relasjoner mellom aktørene som jobber med og i Oppfølgingsteam. Likeså finner vi at alle aktører som medvirker som kjerneaktører i modellen med Oppfølgingsteam, har et sterkt faglig og personlig engasjement for arbeidet. Forankringen innad i deltagende kommuner ser også ut til å være relativt god, om vi ser på samarbeidsavtalene som er inngått. Våre data etterlater likevel et inntrykk av at utsatt ungdom, og især den gruppa som begår straffbare handlinger, ikke har høyest prioritet i det faglige arbeidet i kommunene. Oppfølgingsteam ser derfor ut til å bidra til styrket faglig fokus, hvilket er en sidevirkning som vi anser som svært interessant og av betydning. Samarbeidet mellom aktørene i Oppfølgingsteam og Friomsorgen er også svært god, hvilket blant annet kan forstås i lys av den omfattende erfaring Friomsorgen har på området, men også i lys av den gode kontakten som er mellom Friomsorgen, Konfliktrådet og Politiet i Telemark.

Våre data viser også at modellen med Oppfølgingsteam i Telemark har et svært bevisst faglig fokus der medvirkning står sentralt. Likeså er det løpende oppmerksomhet på ulike kompetansebehov som til enhver tid melder seg knyttet til den enkelte ungdoms særskilte behov. Våre data viser at kvalitet og kompetanse er viktige dimensjoner i arbeidet. Samtidig finner vi at dette også er områder som det er knyttet noe sårbarhet til. Vi trekker her frem rusrelaterte problemstillinger som en utfordring, og vi etterlyser en noe mer systematisk tilnærming til medvirkning. Vi påpeker også at informasjon er et forbedringsområde, samt tempo i oppfølgingen. Vi tar også til orde for en gjennomgang av regelverk, prosedyrer og rutiner knyttet til strafferetten på ungdomsområdet, som etter vårt syn vil profitere på og strammes opp. Dette er et område som sentrale myndigheter står ansvarlig for.

Samlet viser våre data at modellen med Oppfølgingsteam i Telemark både fungerer etter sin hensikt og har god måloppnåelse. Den gir unge straffedømte en unik mulighet til å endre kurs. Tatt i betraktning at Telemark er blant de fylker i landet med urovekkende økning av unge med psykis-

ke lidelser, unge uten arbeid og aktivitet, økning av dårlige levekår under oppvekst og bortvalg av videregående opplæring, er modellen med Oppfølgingsteam særlig viktig og interessant. Innsatser som kan bidra til å dempe og redusere slike utviklingstrekk i fylket, bør etter vårt syn anses som særlig viktige både i kommunal og regional sammenheng i Telemark. Oppfølgingsteamets organisering og dets praktiske fremgangsform, har etter vårt syn overføringsverdi til oppfølging av utsatte barn og unge generelt.

1. Innledning

Handlingsplanen "Sammen mot barne- og ungdomskriminaliteten" bygger på kunnskap fra en rekke satsninger og prosjekter. Den viderefører blant annet erfaringene fra Stortingsmelding nr. 17 – "Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet" (1999-2000), som ble gjennomført i perioden 2000-2004. Hovedfokus i meldingen var å styrke og videreutvikle innsatsen med å forebygge og bekjempe kriminelle handlinger, samt å styrke oppvekstmiljøet. Tiltakene i handlingsplanen er for mindreårige (under 18 år). Aldersgrensen for å være strafferettslig ansvarlig for kriminelle handlinger er 15 år. Unge under 15 år er inkludert i målgruppen, fordi de også begår kriminalitet og har behov for oppfølging med rehabiliterende tiltak. Enkelte ungdommer har flere lovbrudd bak seg før de når kriminell lavalder, og noen har en historie med omfattende og sammensatte problemer. Politiet registrerer imidlertid at det er en liten gruppe unge som står for en relativt stor andel lovbrudd. Regjeringens handlingsplan "Gode krefter" fokuserer på hvordan samhandling og samarbeid på tvers av sektorer og fagområder bedrer de kriminalitetsforebyggende tiltakene. Et av tiltakene i planen er å legge til rette for nasjonal spredning av "Oppfølgingsteam" for unge lovbrøyttere. Oppfølgingsteam er et eksempel på satsing overfor unge lovbrøyttere gjennom samarbeid mellom rettshåndhevere og hjelpeapparatet.

Telemarksforskning har i en avgrenset periode fulgt arbeidet i oppfølgingsteam i Telemark. Ved bruk av følgeforskning som metode, har vi studert praksis på organisasjons-, profesjons- og brukernivå. Denne rapporten er en gjennomgang av arbeidet med fokus på disse dimensjonene. Vi starter med å skissere bakgrunn for etablering av modellen med oppfølgingsteam, før vi redegjør for sentrale elementer i denne. Dernest presenterer vi følgeforskning som metode, som etterfølges av en gjennomgang av materialet vi har samlet inn og en vurdering av dette. Rapporten avsluttes med en oppsummerende analyse av hva denne kunnskapen kan bety for det videre arbeidet med oppfølgingsteam i Telemark.

2. Bakgrunn

2.1 Bakgrunn

En tverretattlig oppfølging av unge lovbrøyttere ble prøvd ut i fire bykommuner i perioden 2006 til 2008 – Oppfølgingsteam. Dette var en frivillig reaksjonsform knyttet til påtaleunndlatelse eller be-tinget dom. Hovedmålet med prosjektet var å sikre tverrfaglig, individuelt tilpasset oppfølging av den enkelte unge lovbrøytter gjennom å styrke den lokale samhandlingen mellom rettshåndhevere og hjelpeapparat. Arbeidet skulle bygge på prinsipper og verdier hentet fra «gjenopprettende rett¹» og forutsatte tverrfaglig samarbeid lokalt på ulike forvaltningsnivå. En potensiell kriminell løpebane for den enkelte unge lovbrøytter skulle motvirkes ved å ta utgangspunkt i den konkrete situasjonen til den enkelte ungdom.

Rammene for lokal utforming i de fire prosjektene var relativt frie, og lokale forhold skulle legges til grunn. Tre av oppfølgingsteamene - Oslo, Kristiansand og Stavanger - ble forankret i kommunen (i noen sammenhenger kalt SLT-modellen), og koordinator var ansatt i ulike etater i det kommunale systemet. Arbeidet ble imidlertid ulikt organisert i de tre kommunene, og forankring- en mot SLT var også ulik. I Trondheim arbeidet man etter en ”konfliktrådsmodell”. Koordinator var ansatt i konfliktrådet og bruk av stormøte var en vesentlig del av modellen.

Det treårige prøveprosjektet ble evaluert av Kvello og Wendelborg ved NTNU Samfunnsforskning i perioden 2006-2008 (Kvello og Wendelborg 2009). Evalueringen ble gjennomført som en pro- sessevaluering, og rapporten bygger blant annet på personlige intervjuer med deltakere i de fire prosjektkommunene, og spørreundersøkelser blant samarbeidspartnere til oppfølgingsteamene. Rapporten konkluderer med at «oppfølgingsteam bør anbefales videreført og videreutviklet» (Kvello og Wendelborg 2009, s. 127). I følge forfatterne har oppfølgingsteamene lyktes i å fange opp en høyrisikogruppe av unge som har profittert dårlig på tiltakene de har mottatt. Videre på- pekes det at oppfølgingsteamene har et høyt gjennomføringstrykk i antall unge lovbrøyttere de har arbeidet med, det er lite tilbakefall blant deltakerne, det er få vilkårsbrudd og det er indikasjoner på klart bedret psykisk helse hos ungdommene i prosjektperioden. Ungdommene som er intervjuet forteller at de opplevde seg involvert og gitt god hjelp, og at fremtidsoptimismen er mye bedre enn før de ble inkludert i oppfølgingsteamene. Studiet viser at av i alt 120 ungdommer som var med i prosjektet, og som stod på starten til en kriminell løpebane, har kun 12 blitt tatt for nye kriminelle handlinger i etterkant. Tett og koordinert oppfølging av ungdommene blir trukket frem som et av de tydeligste suksesskriteriene, i tillegg til langsiktig oppfølging (gjerne omkring ett til to år) og et forpliktende tverrfaglig samarbeid. I følge rapporten har det imidlertid vært noen uklarheter knyt- tet til grenseoppgangene for hvilke lovbrudd som kan inkluderes i oppfølgingsteam, og til den or- ganisatoriske plasseringen av prosjektet.

Når det gjelder organiseringen av tiltaket konkluderer rapporten med at «det synes fornuftig å legge dette tiltaket til Konfliktrådet om man skal utvide dette til å bli landsomfattende» (Kvello og

¹ Gjenopprettende rett ser på et lovbrudd som en krenkelse av forholdet mellom offer, gjerningsperson og samfunnsfelles- skapet, og er nærmere omtalt under punkt 3.1.1.

Wendelborg 2009, s. 127). Rapporten framhever modellen i Trondheim, der det ble tatt utgangspunkt i gjenopprettende rett og stormøter tilrettelagt i Konfliktrådet. Møte med ofrene var her en sentral del av den innledende prosessen for å følge opp den unge som hadde begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet.

Resultatene fra prøveprosjektene ble altså ansett som svært gode. Ifølge rapporten har prosjektene lyktes fordi:

- ◆ Forpliktende tverrfaglig arbeid ble etablert gjennom prosjektet
- ◆ Tillit og gode relasjoner til hvert enkelt barn ble opparbeidet
- ◆ Deltagelse ga den unge lovbrøyer ny mulighet i en vanskelig livssituasjon
- ◆ Prosjektarbeidet imøtekom konkrete behov hos den enkelte
- ◆ Prosjektet bidro til identitetsendring gjennom mestringserfaringer ved deltagelse i samfunnet
- ◆ Det var liten eller ingen vekt på straffen som pine, men forpliktende, utfordrende og krevende deltagelse i egen rehabilitering

Økte bevilgninger har sikret at Oppfølgingsteam med forankring i Konfliktrådet nå er implementert i flere nye politidistrikter. Parallelt utvikles Oppfølgingsteam forankret i enkelte kommuner med kommunalt ansatt koordinator, og der konfliktrådet i varierende grad bidrar. Utvidelse av ordningen med Oppfølgingsteam er under planlegging, både med hensyn til antall team og sentral kvalitetssikring. Konfliktrådet har ansvaret for utviklingsarbeidet og en skriftlig veileder med utgangspunkt i prosjektets erfaringer er under arbeid. En nasjonal koordinator, ansatt i sekretariatet for Konfliktrådet, skal sikre erfaringsdeling og videreutvikling, både på kort og lang sikt.

For ytterligere å legge til rette for utvidet og samordnet bruk av oppfølgingsteamene ble det høsten 2010 også etablert et arbeidsforum der ulike landsdeler og relevante profesjoner deltar. Målet er å sikre rettslikhet og bidra til at utviklingen følger samme spor. Planen er å avholde årlige konferanser, der lokale erfaringer og sentrale føringer drøftes.

Trondheimsmodellen ligger også til grunn for regjeringens forslag i Stortingsproposisjon om den nye straffereaksjonen ungdomsstraff. Den nye reaksjonen bygger på erfaringene fra prosjektet. Sammen med de øvrige forslagene og satsingene som er beskrevet, skal ungdomsstraffen bidra til en mer helhetlig oppfølging av barn mellom 15 og 18 år som har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet.

Oslo har videreført erfaringene fra prosjektarbeidet og utvidet ordningen til å bli byomfattende gjennom å etablere et oppfølgingsteam ved hver politistasjon, som er administrativt forankret i kommunen. Konfliktrådet er her en samarbeidspartner. Stavanger har også videreført oppfølgingsteamet og kommunen finansierer koordinatorstillingen. Trondheim har videreført reaksjoner etter "konfliktrådsmodellen". Kristiansand kommune har ikke videreført oppfølgingsteam i sin opprinnelige form, men trekker erfaringene fra arbeidet med i sitt arbeid med atferdsvanskelig ungdom.

2.1.1 Bakgrunn i Telemark

I notat av 2. november 2009 rettet leder av Konfliktrådet i Telemark, Torhild Jensen, en henvendelse til politimesteren ved Telemark politidistrikt med forespørsel om samarbeid knyttet til avsatte midler i statsbudsjettet for 2010 til Konfliktrådet, for opprettelse av Oppfølgingsteam i Telemark. Midlene skulle brukes til opprettelse av en egen ungdomskoordinstilling ved Konfliktrådet i Telemark, som skulle ha ansvaret for gjennomføring av en vedtatt modell. Denne modellen var basert på Trondheimsmodellen². Samarbeidet mellom Konfliktrådet i Telemark og Politiet i Telemark, statlige og fylkeskommunale etater og kommunene Skien og Porsgrunn ble opprettet perioden 2009 og 2010, og stillingen som ungdomskoordinstilling ble iverksatt august 2010.

I samme periode, fra 2009, tok Torhild Jensen kontakt med Telemarksforskning for å drøfte muligheten for forskingsfølge av arbeidet i Telemark. Etter å ha gjennomført ulike kontaktmøter med både Fylkesmannen, Fylkeskommunen, Skien kommune og Porsgrunn kommune ble det ytt tilskudd til følgeevaluering av arbeidet i Telemark. Tilskuddet ble tilstått av Fylkeskommunen i Telemark, Porsgrunn kommune, Skien kommune og Sekretariatet for konfliktrådene i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet. Hensikten med følgeforskningen var å bidra til løpende læring om praksisutviklingen av Oppfølgingsteam i Telemark, for på denne måten bidra til best mulig måloppnåelse. I november 2011, ett år etter at modellen med oppfølgingsteam startet opp i Telemark, ble følgeforskningen igangsatt.

I august 2012 iverksatte Telemark Politidistrikt og Konfliktrådet i Telemark et pilotprosjekt for gjennomføring av en ny straffereaksjon, "Ungdomsstormøte med ungdomsplan", som er rettet mot saker etter Ungdomsstraff. Dette etter oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. Modellen er tilsvarende som for Oppfølgingsteam, men sakene er av en noe mer alvorlig karakter. Dette pilotprosjektet er ikke gjenstand for følgeevalueringen.

2.2 Ungdomskriminalitet i Telemark – fokus Grenland

I følge en analyse av barne- og ungdomskriminaliteten i Grenland (2009) står barn og unge for en svært høy andel av den registrerte kriminaliteten i Grenland. I 2008 sto personer under 24 år for 37,6 % av alle registrerte straffbare forhold i Grenland, noe som er høyere enn i Oslo. Tallene viser også at noen få ungdommer står for en stor andel av barne- og ungdomskriminaliteten: I 2008 sto 20 gjengangere for mer enn en tredel av den totale kriminaliteten i Grenland begått av personer under 18 år. Til sammenligning var det tilsvarende tallet for Oslo 12,4 prosent (Telemark politidistrikt et al. 2009) Analysen viser også at barn og unge utgjør en stor andel som ofre for den registrerte kriminaliteten i Grenland. Sammenliknet med Oslo er det en høyere andel av ofre under 18 år i Grenland, nesten dobbel så stor.

I politiets strategiske analyse av kriminaliteten i Telemark i 2010, går det frem at vinningskriminalitet som nasking og tyveri er det vanligste lovbruddet blant barn og unge i Telemark. Narkotikakriminalitet, vold og trusler samt trafikkkforseelser dominerer også (Telemark politidistrikt 2010).

Når det gjelder den grovere barne- og ungdomskriminaliteten, har det vært en stor økning i ran begått av barn og unge i Telemark de siste årene. De fleste ranerne er svært unge, og det antas at

² Se beskrevet i punkt 2.1.

en del ungdommer begår ran for å finansiere sitt narkotikamisbruk. Fra 2006 til 2010 skjedde 87 prosent av disse ransforholdene i Grenland.

Når det gjelder det totale omfanget av barne- og ungdomskriminaliteten i Telemark, kan vi lese i kriminalitetsanalysen fra 2010 at dette i flere år var stigende. Statistikken viser imidlertid en nedgang fra 2008 og fram til første halvår i 2010. Nedgangen kan knyttes både til vinning, vold, narkotika og skadeverk. I følge rapporten kan tallene tyde på lavere aktivitet i de kriminelle ungdomsmiljøene, men det kan også være et utslag av mindre oppsøkende virksomhet fra politiet:

En bedre sannsynliggjøring av årsakene til nedgangen i ungdomskriminaliteten krever er mer inngående analyse. Det gjenstår å se om utviklingen fortsetter (Telemark politidistrikt 2010, s. 39).

2.3 Levekår blant barn og unge i Telemark

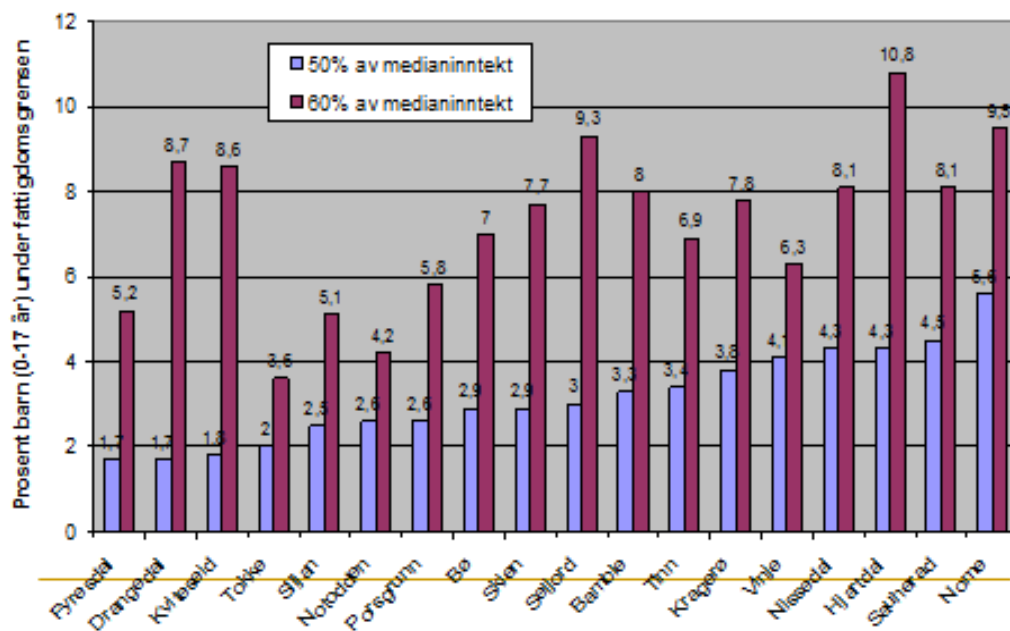
Over flere år har det vist seg at levekårsproblemene i Telemark er større enn i mange andre fylker i landet. Utdanningsnivået er lavere enn landsgjennomsnittet, arbeidsledigheten er noe høyere, mens andelen uføretrygdede ligger på topp i Norge sammen med Østfold (se Telemark politidistrikt 2010). Også når det gjelder barn og unge skiller Telemark seg ut på flere indikatorer. I følge KOSTRA-tall fra 2011 var andelen registrerte arbeidsledige i alderen 16-24 år høyere i Telemark (3 prosent) enn i noe annet fylke i landet. Landsgjennomsnittet ligger her på 1,9 prosent (SSB 2011). Telemark ligger også på norgestoppen når det gjelder antall barn under 18 år på barnevernstiltak. I 2011 hadde Telemark 4,2 prosent av barna under 18 år tiltak fra barnevernet, sammenlignet med 3,4 prosent på landsbasis.

I en undersøkelse av levekårene for barn og unge i Telemark finner Telemarsforskning (Gustavsen og Møller 2009) at i husholdninger med gifte/samboende med barn, skiller Telemark seg fra sammenlignbare fylker ved at andelen i lavinntektsgruppen er større i Telemark. Barn som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt, er også større i Telemark enn i øvrige sammenlignbare fylker på Sør- og Østlandet. Resultatene viser også at andelen unge uføre er noe høyere i Telemark enn i landet som helhet, og at andelen uføretrygdede med barn er relativt høy i Telemark (Møller og Gustavsen 2009)

Undersøkelsen fra Telemarsforskning, der vi baserer oss på tallene hentet i Ytrehus 2004³, viser også at det er forholdsvis store variasjoner mellom kommunene i fylket. Dersom vi tar utgangspunkt i et mål på 60 prosent av medianinntekten, finner vi at det er relativt mange fattige barn i Hjartdal, Nome, Seljord, Kviteseid og Drangedal. Tar vi utgangspunkt i 50 prosent av medianinntekten, er det Nome som rangerer høyest med størst andel fattige.

³ <http://www.fafo.no/pub/rapp/445/445.pdf>

Prosent barn (0-17 år) som bor i husholdninger med lav inntekt, 50% og 60% av medianinntekten, 2001. EU-skala. Kilde: Siri Ytrehus (2004).

Figur 1: Prosent barn (0-17 år) som bor i husholdninger med lav inntekt, 50% og 60% av medianinntekten, 2001. Kilde: Ytrehus (2004), presentert i Telemarksforskning (2009)

Oppsummert viser undersøkelsen at Telemark skiller seg noe fra andre sammenlignbare fylker på Sørlandet og Østlandet, ved at det i Telemark er en noe større andel som har lav inntekt, spesielt når vi legger til grunn et lavinntektsmål på 60% av medianinntekten. En sammenligning av medianinntekten til enslige foreldre (med barn 0-6 år), viser at inntektene i Telemark ligger relativt lavt i forhold til resten av Sør- og Østlandet, men ikke vesentlig lavere enn de øvrige fylkene. En sammenligning av medianinntekten til enslige foreldre mellom kommunene i Telemark, viser at medianinntekten varierer fra 262 000 i Drangedal til 308 000 i Nissedal. Sammenlignet med medianinntekten til alle husholdningene, finner vi at det er stor forskjell mellom inntektene til husholdningen generelt og husholdninger med enslige forsørgere. Dette gjelder spesielt i Bamble og Siljan, men også i de kommunene hvor inntektene blant enslige forsørgere er lav i utgangspunktet. I husholdninger med aleneboende under 30 år er det generelt sett en stor del som befinner seg i lavinntektsgruppen. I Telemark er denne andelen noe større enn i resten av landet, men ikke vesentlig større enn det vi finner i flere sammenlignbare fylker på Sør- og Østlandet. I denne gruppen befinner det seg både personer i etablererfasen, studenter og personer i risikogruppen for å havne mer permanent i lavinntektsgruppen. I husholdninger med gifte/samboende som har barn, er andelen i lavinntektsgruppen noe større i Telemark enn i øvrige fylker på Sør- og Østlandet. Dette gjelder først og fremst i husholdningene med de yngste barna.

Som det påpekes i kriminalitetsanalysen fra Telemark i 2010 foreligger det god kunnskap som dokumenterer sammenhengen mellom levekårsproblemer og kriminalitet. Undersøkelser av straffedømte viser en kraftig overrepresentasjon av oppvekstproblemer, mangelfull skolegang og utdannelse, arbeidsløshet, psykiske plager, rusproblemer og boligmangel (Telemark politidistrikt 2010).

3. Modellen og prinsipper

3.1 Oppfølgingsteam

Målet med Oppfølgingsteam er å motvirke utviklingen av en kriminell karriere og bidra til en positiv utvikling i den enkeltes ungdom sitt liv. Ungdommen skal komme styrket ut av en straffereaksjon, i stedet for å bli stigmatisert og påvirket i negativ retning. Oppfølgingsteam for unge lovbrøyttere er først og fremst beregnet på ungdom fra 15 -18 år som har begått gjentatt eller alvorlig kriminalitet, eller som utgjør en risiko for seg selv og andre. Ungdom kan tilbys oppfølgingsteam som et alternativ til tradisjonelle straffereaksjoner. Hensikten er å gi reaksjon som ivaretar gjenopprettende rett, kan motivere til endring og som er egnet til å fjerne eller redusere faktorer som øker risikoen for nye lovbrudd. I tillegg skal reaksjonen styrke den enkeltes ungdoms ressurser og engasjerer nettverket rundt den enkelte, både eget nettverk og det offentlige. Barnets beste skal være i hovedfokus, og det henvises til FN's barnekonvensjon. En tverrfaglig vurdering av risikofaktorer rundt den enkelte ungdom vil danne grunnlaget for inntaket.

I Oppfølgingsteam er hensikten også å gi ungdommen mulighet til å påvirke innholdet i avtalen som settes som en alternativ straffereaksjon. I stedet for å motta tradisjonell straff, skal ungdommen gis mulighet for å bygge opp sine evner til å mestre et bedre liv, uten rus og kriminalitet. Oppfølgingsteam skal sikre følgende: Forutsigbarhet og helhet i samarbeidet mellom rettshåndhever og hjelpeapparat, fokus på helhet i reaksjonen og tiltak som møter den enkeltes behov, aktivisering av det enkelte barns nettverk, informasjonsutveksling i samarbeid som har barnets beste i fokus, kunnskap om samarbeidspartenes kompetanse og ansvar for oppfølging av unge lovbrøyttere, et mer effektivt og koordinert tverrfaglig nettverk, samt tverrfaglig og tverrgeografisk kunnskapsdeling⁴. Oppfølgingsteam er en todelt straffereaksjon som innbefatter gjenopprettende prosesser som stormøte eller meglings, og en tidsbestemt oppfølgingsavtale.

Ungdommen forplikter seg til å gjennomføre avtaler som kan gå ut på deltakelse på skole ev. jobb, tiltak fra helsetjenesten, deltakelse i sinnemestring eller andre behandlingstilbud, veiledning, jobbsøking, fritidsaktiviteter eller lignende. Avtalen kan også innebære kontrollorienterte tiltak som krav om avholdelse fra alkohol eller andre narkotiske stoffer etterfulgt av eventuell ruskontroll, krav om oppmøte på skole eller arbeidsplass, krav om å holde seg borte fra visse miljøer eller steder i helger, være hjemme til visse tidspunkter, tilbringe tid i alternative fritidsmiljøer, idrett, kultur mv. Et grunnleggende krav er at ungdommen tilbyr seg å møte de som er berørt av vedkommendes kriminelle handling og forsøker etter beste evne å rette opp dette.

Under kartleggingen blir det sett etter flere momenter som kan styrke oppfølgingsplanen: Hvilke interesser har ungdommen? Hvor ønsker ungdommen å være i fremtiden? Hvilke behov har ungdommen? Hva kan motvirke at ungdommen ruser seg, eller begår ny kriminalitet i fremtiden?

- ◆ Hvordan kan ungdommen på best mulig måte gjøre opp for seg overfor de som er berørt av vedkommendes kriminalitet? Hvem kan bidra til at ungdommen mestrer livet på en bedre måte?

⁴<http://www.konfliktraadet.no/no/Oppfolgingsteamet/>

Av Konfliktrådetts hjemmeside fremgår videre:

«Vi ønsker at du skal være med på å påvirke og bestemme deler av denne reaksjonen, ved i størst mulig utstrekning bidra med å foreslå innholdet som legges inn i avtalen. Deltakelse fra deg og ditt nettverk er vesentlig for at vi sammen skal oppnå et godt resultat. Dette er ikke en passiv reaksjon, men et krav om at du aktivt tar del i en prosess for å mestre ditt eget liv. Hvis du gjennomfører de avtalene som er satt i oppfølgingsteam, vil straffesaken være godkjent og ferdigbehandlet i oppfølgingsteam.»

Det vises videre til at godt over 100 ungdom har deltatt i oppfølgingsteam tidligere, og nesten samtlige har gjennomført alle avtaler i perioden uten noen brudd. Det vil si at de har fått flere venner og mestrer hverdagen bedre enn de gjorde før de valgte å delta i oppfølgingsteam. Selv om det brukes ulike varianter rundt om i landet, er det strafferettslige grunnlaget for å kunne tilby oppfølgingsteam gjerne knyttet til påtaleunntakelse med vilkår eller betinget dom med særvilkår.

Det er påtalemyndigheten som bestemmer hvilke saker som skal overføres til Oppfølgingsteam. Der ungdommen har samtykket til deltakelse i Oppfølgingsteam, vil en vurdering fra ungdoms-koordinator og koordineringsgruppen legges til grunn for påtales endelige beslutning om overføring. Fra sentrale myndigheters side er det et mål at saksansvarlig jurist med fagansvar for ungdomssaker (ungdomsjuristen) på den enkelte politistasjonen, er medlem i koordineringsgruppen. Det anses videre som en fordel om en fast representant fra påtalemyndigheten behandler straffesaker i oppfølgingsteam. Etterforskerne fra politiet er tett på sakene fra start til vedtak om oppfølgingsteam.

Valg og gjennomføring av straffereaksjoner er viktige virkemidler for å fremme rehabilitering og forebygge fortsatt kriminell aktivitet. Fra sentrale myndigheter er det klare føringer om at påtalemyndigheten skal sørge for at gjenopprettende prosesser står sentralt ved avgjørelsen av ungdomssakene. Oppfølgingsteam skal baseres på gjenopprettende rett i arbeidet med de unge lovbrysterne, som vi omtaler nærmere under.

3.1.1 Gjenopprettende rett: Restorative justice

Tilnærmingen restorative justice, eller «gjenopprettende rett» som begrepet gjerne oversettes til på norsk, står helt sentralt i konfliktrådenes arbeid. I dette avsnittet vil vi se nærmere på hva begrepet innebærer og hvilke prinsipper det er tuftet på.

Siden slutten av 1970-tallet er det lansert mange ulike definisjoner av begrepet restorative justice. Det omtales ofte som en måte å tenke på, der målet er å endre samfunnets måte å reagere mot kriminalitet eller uønsket opptreden. Kvello og Wendelborg (2009) skriver at restorative justice «kan beskrives som et sett av prinsipper, eller en tenkemåte som springer ut av ulike praksiser der utgangspunktet er at et lovbrudd forstås som en konflikt. Det er ikke en metode, ikke en kriminologisk teori og heller ikke et filosofisk system» (Kvello og Wendelborg 2009, s. 24) Nils Christie (1977), som ofte trekkes frem som en av tankeretningens fedre, fremhever at det sentrale ved restorative justice er at de som er involvert i lovbruddet eller konflikten møtes og aktivt deltar i en samtale der de tilstedeværende skal forsøke å komme frem til en måte å håndtere konflikten på. Andre legger mest vekt på at den kriminelle ugjerningen har forårsaket skade og ubalanse. Denne skaden eller ubalansen må bøtes på eller gjenoprettes så langt det er mulig. Mens tanken innen tradisjonell strafferett er at skaden skal bøtes på ved at gjerningspersonen påføres et onde, mener tilhengerne av restorative justice at kriminelle handlinger best kan bøtes på gjennom en kompleks

prosess der gjerningspersonene foretar et bedt spekter av handlinger (se Justis- og politidepartementet 2011).

I 2010 nedfelte Justis- og politidepartementet en arbeidsgruppe som blant annet skulle vurdere endringer i konfliktrådsloven og andre relevante lover, for å legge til rette for økt bruk av konfliktråd i rettspleien. I sluttrapporten («Økt bruk av konfliktråd») velger arbeidsgruppa å oversette begrepet til «gjenopprettende prosesser» og definerer dette som «en prosess hvor alle som er berørt av et lovbrudd eller en konflikt, i fellesskap samarbeider for å bestemme hvordan man skal håndtere virkningene av lovbruddet eller konflikten og følgene for fremtiden» (se Justis- og politidepartementet 2011, s. 16) Her fremheves det at gjenopprettende prosesser både er et syn på kriminalitet og årsaken til kriminalitet, og en måte å reagere mot kriminelle handlinger. Mens det tradisjonelle strafferettssystemet dreier seg om gjerningspersonene og hva de fortjener av straff, dreier gjenopprettende prosesser seg om ofrenes, gjerningspersonenes og lokalsamfunnets behov.

3.1.2 Prinsipper for restorative justice

I regjeringens handlingsplan «sammen mot barne- og ungdomskriminaliteten» (Justis- og politidepartementet 2005) kan vi lese at restorative justice baseres på tre viktige prinsipper:

- 1) Samfunnets reaksjon på en kriminell handling bør starte med å gjenopprette så mye som mulig av den skaden offeret har blitt utsatt for.
- 2) Gjerningspersonen skal stimuleres til å forstå konsekvensene av egne handlinger og bli oppmuntret til å ta ansvar.
- 3) Offeret bør ha anledning til å fortelle gjerningspersonen direkte hvilke konsekvenser den kriminelle handlingen har hatt for ham/henne, stille gjerningspersonen spørsmål og deretter sammen med gjerningspersonen finne den beste fremgangsmåten for gjenoppretting av skaden

Dette blir blant annet tatt spesielt opp i St.meld.nr 37 ”Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn” (2007 -2008). Under del 12 i meldingen blir det satt særlig fokus på ofrenes interesser og behov. I innledningen står det at ofrenes rolle, rettigheter og generelle deltakelse og innflytelse i det forebyggende, forsonende og gjenopprettende arbeid, skal vies større oppmerksomhet i årene framover.

Kvello og Wendelborg (2009) fremhever at gjenopprettingsprosesser preges mer av et nå- og fremtidsperspektiv enn fortidsperspektiv. I stedet for å dvele ved det som har skjedd, er tilnærmingen handlingsrettet og optimistisk ved å vektlegge gjenoppretting. Intensjonen er at offer og krenker kan bli mest mulig fri fra hendelsen, og derved sikre god videreutvikling hos begge parter. Målet er å hindre gjentakelse av lovbrudd ved å ansvarliggjøre krenker og gjenopprette krenkelsen. Flere teoretikere tar derfor til orde for at restorative justice har visse likhetstrekk med den såkalte «empowerment-tradisjonen» (Se for eksempel Lassen (2002))

I rapporten «Økt bruk av konfliktråd» påpekes det at både norsk og internasjonal forskning har vist at det er visse grunnprinsipper som må være tilstede for at gjenopprettende prosess skal gi ønsket effekt (Justis- og politidepartementet 2011) Disse sentrale elementene er frivillighet, medvirkning og kommunikasjon:

Frivillighet

Et av de viktigste og mest grunnleggende prinsippene for gjenopprettende prosesser er frivillighetsprinsippet. Partene må avgi et reelt og informert samtykke for at det skal kunne bli en vellykket prosess

Medvirkning

Et annet viktig grunnprinsipp er medvirkning. Det forutsettes at partene er aktive deltakere for selv å løse konflikten. At det er partene og ikke myndighetene som bestemmer, gjør det enklere å finne frem til individuelt tilpassede løsninger og løsningen kan på dette grunnlag bli vellykket. Det ligger i dette at ved denne form for medvirkning er en nærmere til å kjenne partenes behov og sørge for at behovene dekkes.

Upartiskhet

Et annet viktig prinsipp er at meglere skal være upartiske. Møtene skjer mellom partene. Partene skal få fremføre sitt syn på saken, partene og deres familier skal bli sett og hørt. De skal ha en reell mulighet til å gi uttrykk for sine behov og påvirke prosessen. Det er partene som skal komme frem til avgjørelsen i saken. Det er derfor viktig at meglere ikke tar side eller feller dom over hvem som har rett eller feil.

Gjenopprettende prosesser bygger på positive fellesskapsverdier. Dette inkluderer møte mellom offer og de som er berørt av lovbruddet, der avgjørelser tas i fellesskap og som styrker alle parter i prosessen. En reaksjon på lovbruddet kan derved involvere fornærmede, gjerningsperson, nettverket og lokalmiljøet og kan innebære gjenoppretting av den skaden som er forvoldt. I Oppfølgings-team er et ledd i gjenopprettende prosess, gjennomføring av stormøter.

3.2 Stormøter

Stormøter er et av kjerneelementene i modellen og anses å være et godt alternativ i mange saker der en negativ handling berører mange, og der konsekvensene kan bli svært alvorlige. Den norske stormøtemodellen er basert på den australske metoden for "community conferencing", og er en systematisk fremgangsmåte med et fastlagt skript for tilrettelegging av en gruppeprosess som kan lede til endring av konfliktbildet og demping av konfliktnivået. Alle deltakere inviteres til individuelle formøter hvor det informeres om formålet med møtet, hvem som skal delta, hvilken rolle hver enkelt deltaker har, hvordan man sitter i forhold til hverandre, hvilke spørsmål som blir stilt og hva man skal snakke om, Deltakerne sitter i en sirkel og tilretteleggerne følger et fast skript med spørsmål til deltakerne:

Bildet er hentet fra bloggen til Konfliktrådet i Østfold⁵

Det er viktig at alle som skal delta i et stormøte vet hva de går til, og at de opplever støtte og trygghet i en ivaretagende atmosfære, og derigjennom styrker motivasjon og evne til å gjennomføre stormøtet. Alle deltakerne tilbys personlige forsamtaler, også i de tilfellene der en deltaker er usikker på om han/hun vil møte. Forsamtalen inneholder generell informasjon om hva som skjer i møtet, og man må sikre at partene har en god nok forståelse av hva deltakelse i et stormøte innebærer. Prosedyrer for gjennomføring av stormøte følger vanlig standard for saksbehandling i konfliktrådet, jfr. kvalitetssikringsdokumentet. Prosedyrene skal tilpasses arbeidet i oppfølgingsteam.

Stormøtemodellen i Oppfølgingsteam består av to deler. I møtets første del er selve lovbruddet med dets umiddelbare konsekvenser i fokus, og der deltar fornærmede. Avtalen som inngås her, enten det er forsoningsavtale, arbeidsavtale, økonomisk avtale eller andre avtaler, følges opp av Konfliktrådet. Den andre delen, oppfølgingsavtalen, involverer ungdommen og det offentlige og det private nettverket som skal følge ungdommen over tid. Dette nedfelles i en kontrakt som signeres av ungdom, verge og de involverte fagpersoner. Tanken er at gjerningspersonen vil gjennom møtet med fornærmede få mulighet til å se konsekvensene av sin egen handling og å ta ansvar for å gjenopprette skade/ krenkelse. Samtidig vil fornærmede kunne stille spørsmål som kan være nødvendige å få besvart, for å legge saken bak seg og komme videre i livet. Før stormøtet starter er eksempler og alternativer på mulig innhold i avtalen diskutert i koordineringsgruppa og sammen med ungdom og foresatte. I Stormøtet blir deltakerne enige om den endelige oppfølgingsavtalen. Møtet fungerer dermed også som en kvalitetssikring der alle parter som er involvert, fra det private nettverk til fagpersoner, kan få uttale seg på bakgrunn av det de har opplevd i stormøtet.

Stormøter kan beskrives som møter mellom parter, berørte og lokalsamfunn som fokuserer på handlingen som er gjort, konsekvensene for andre og hva som skal til for å gjenopprette skaden. Konfliktrådene har svært gode erfaringer med meglings metode. Stormøter gir nå ytterligere en mulighet til å aktivisere og ansvarliggjøre både formelle og uformelle nettverk rundt partene. Oppfølgingsavtalen har som regel en varighet på 6 -18 måneder. Lengden på oppfølgingstiden styres av vilkåret i påtaleunntakelsen eller dommen.

⁵ <http://www.konfliktraadet.no/no/Ditt-konfliktraad/Blog/?clubId=2&entryId=1570>

3.3 Avtalen

Avtalen skal være forutsigbar for alle parter og gi ungdommen et eierforhold til prosessen ved at de i størst mulig utstrekning er med på å foreslå de tiltak som legges inn i avtalen. Deltagelse fra ungdommen selv (og nettverk) anses som vesentlig for å oppnå et godt resultat. Avtalen må oppleves som realistisk, overkommelig og skreddersys med intensjon om å hjelpe ungdommen vekk fra en kriminell løpebane.

Avtalen må være helt konkret og nedfelle hvem som har ansvar for hva, og hvor lenge den skal løpe. Hvert enkelt tiltak skal følges opp av navngitt teamdeltager innen en gitt tidsfrist.

Deltagerne i Oppfølgingsteamet gis konkrete oppgaver knyttet til den avtalen som ungdommen har inngått. Avtalen kan innebære støttetiltak som bistand på skolen - for eksempel leksehjelp, spesialundervisning, helsetjenester, sinnemestring, andre behandlingstilbud, veiledning, jobbsøking, fritidsaktiviteter eller lignende. Avtalen kan også innebære kontrollorienterte tiltak som krav om avholdelse fra alkohol eller andre rusmidler (*Straffelovens § 53. c) at den domfelte avholder seg fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler*) etterfulgt av eventuell ruskontroll, krav om oppmøte på skole eller arbeidsplass, krav om å holde seg borte fra visse miljøer eller steder i helger, være hjemme til visse tidspunkter, tilbringe tid i alternative fritidsmiljøer, idrett, kultur mv.

Oppfølgingsteam		 Konfliktrådet - megling og konfliktløsning	
Avtale inngått med:			
Navn	████████████████████		
Født	██████████		
Adresse	████████████████████		
Anm. Nr	████████████████████		
TEL nr	██████████		
Avtaletekst for perioden:		Ansvarlig for oppfølging	
██████████ forplikter seg til å følge opp avtale gjort i stormøte ██████████. ██████████ skal følge Oppfølgingsteam frem til ██████████. Dette innebærer månedlige møter med teamet. Magnus fra Konfliktrådet tar kontakt angående neste møte.		Navn: Magnus, Konfliktrådet	
		Tlf	
		██████████	
██████████ forplikter seg til å avstå fra all form for kriminalitet i tiden ██████████ følger Oppfølgingsteam. ██████████ er også oppmerksom på at påtaleunntakelsen gir en prøvetid på 2 år.		Navn: ██████████ Politiet	
		Sign	
		Tlf	
██████████ forplikter seg til å følge avtalene som gjøres med BUP ██████████ i forbindelse med utredning. ██████████ skal være aktiv og delta i timene.		Navn: ██████████ BUP	
		Sign	
		Tlf	
██████████ forplikter seg til å ta urinprøver frem til ██████████. Dette vil gjennomføres hver mandag og torsdag kl. 08:30 på ██████████.		Navn: ██████████	
		Sign	
		Tlf	
██████████ skal følge innetider i ukedager og i helgene både når han er hos mor og hos far.		Navn: ██████████	
		Sign	
		Tlf	
██████████ kan ta bussen senest kl. 08:30 fra ██████████ til skolen hver dag og skal være på skolen senest kl. 09:00. ██████████ forplikter seg også til å følge ordensreglementet som til enhver tid gjelder på skolen.		Navn: ██████████ videregående skole	
		Sign	
		Tlf	
<p><i>Jeg samtykker i at de involverte i mitt oppfølgingsteam kan dele informasjon som er av betydning for å sikre en positiv utvikling og best mulig gjennomføring av avtalen.</i></p> <p><i>Oppfølgingsteamet kan i samråd med politiadvokaten gjøre endringer i avtalen, dersom dette er påkrevd.</i></p>			
Brudd på avtalen kan medføre at saken blir tilbakeført påtale for ny straffereaksjon.			
Sted: Konfliktrådet, Skien		Dato ██████████ 2012	
Signatur ungdom:		Signatur verge:	
.....		
Signatur Ungdomskoordinator.....			
Kopi til involverte parter, politi, kommune, konfliktråd, påtale, verge og ungdom			

.....
Avtale godkjent av påtalemyndighet

3.4 Brudd på avtalen

Det skilles mellom brudd på *tiltakene* i avtalen, brudd på spesifikke vilkår satt av påtale ev. domstol etter str.prl § 53 - og nye lovbrudd. Ved nye lovbrudd må dette meldes til påtaleansvarlig som sitter i koordineringsgruppa. Brudd på andre vilkår i avtalen behandles internt i det enkelte Oppfølgingsteam og i koordineringsgruppen.

I avtalen med ungdommen og teamet skal det stå klart hva konsekvenser av brudd medfører. Alternativet til Oppfølgingsteam er tilbakeføring av saken til det tradisjonelle straffesystemet. Dette gjøres klart ved avtaleskriving slik at det ikke skal herske noen tvil om konsekvensen.

Avtalebrudd kan være manglende oppmøte på skole/tiltak dvs. avvik i de punkter som er fastsatt i oppfølgingsavtalen. Ved gjentatte avtalebrudd skal det skrives en rapport til påtalejurist som tar den endelige avgjørelsen om hva som videre skal skje.

3.4.1 Bruddsamtale

Etter en samlet vurdering av ungdomskordinator, koordineringsgruppen med påtalejurist, kan det bestemmes at det skal kalles inn til et eget møte der ungdom konfronteres med sine brudd eller manglende vilje til å overholde oppfølgingsavtalen. Dette møtet gjennomføres på et offentlig kontor og ledes av ungdomskordinator med en representant fra politiet. Ungdom med verge samt representant fra ungdommens Oppfølgingsteam deltar på møtet. Utgangspunktet for møtet er at ungdommen gjennom sitt brudd har valgt å avslutte Oppfølgingsteam og at saken eventuelt skal sendes tilbake til påtale.

Ungdommen kan få en sjanse til å forklare hvorfor han/hun eventuelt fortsatt ønsker oppfølgings-team, noe som kan innebære en tilleggsavtale og tettere oppfølging med teamet. Primærmålet er at ungdommen skal se rekkevidden og følgene av sine handlinger, og gis en mulighet til å rette opp dette.

Ut fra dette møtet - og en vurdering med koordineringsgruppen - skriver ungdomskordinator en rapport til påtalejurist, med anbefaling om videre samarbeid med ungdommen, ev. beslutning om å avslutte Oppfølgingsteam. Her skal det være en vurdering om bruddets alvorlighet, ungdommens tidligere innsats i Oppfølgingsteam og vilje til å satse videre på samarbeidet. Hvis møtet kommer frem til at en videre satsing kan medføre positiv endring, vil det være naturlig å gi ungdommen en ny sjanse. Det kan også kombineres med andre strafferettslige reaksjoner som bøter eller andre alternativ i tillegg til en ny skjerpet avtale. Det er viktig med god dialog mellom kordinator og påtaleansvarlig, der barnets beste har hovedfokus. Det er likevel påtaleansvarlig som tar den endelige beslutning om utfall.

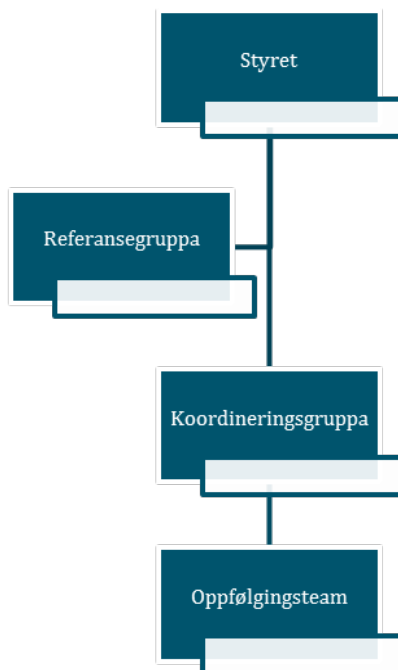
3.5 Avslutningsmøtet

Når ungdommen har gjennomført alle avtaler som er inngått med Oppfølgingsteamet, inkludert avtaler med berørte av lovbruddet, er ungdommen ferdig med sine forpliktelser. Oppfølgingsteamet gjennomfører da et siste møte med ungdom og verge, der ungdommen får positive tilbakemeldinger for sin innsats og inspireres til å bruke det vedkommende har gjennomført i oppfølgingsavtalen til å mestre sitt eget liv. Ungdomskordinator skriver en kort sluttrapport som over-sendes påtalejurist.

I enkelte tilfeller kan ungdom tilbys fortsatt deltakelse i Oppfølgingsteam på frivillig basis, slik at han/hun gjennom veiledning og ulike tiltak kan settes enda bedre i stand til å klare seg videre uten å begå nye lovbrudd⁶.

3.6 Oppfølgingsteam: Organisering i Telemark

Modellen med bruk av Oppfølgingsteam i Telemark ble besluttet gjennomført fra 2010. Konfliktrådet har arbeidet etter mottoet: ”Veien blir til mens vi går”, og sier de vil lære gjennom erfaring. Også av den grunn har følgeforskning vært koplet på arbeidet.

Figur 2: Organisering av arbeidet med Oppfølgingsteam i Telemark

I det videre skal vi redegjøre for de ulike aktørers mandat, slik det fremkommer av avtalen mellom partene.

Styrets oppgaver

Styret har et overordnet ansvar for implementeringen av stormøter med oppfølgingsteam i sin etat, og skal behandle strategiske og overordnede spørsmål og utfordringer. Eventuelle administrative eller organisatoriske utfordringer meldes til styret som så skal bidra til å løse disse. Styrets varighet er begrenset.

⁶ Handbok for Konfliktråd.

Styret har ansvar for å velge representantene som skal sitte i arbeidsgruppen og bidra til at disse representantene og medlemmene i hvert enkelt oppfølgingsteam, får delegert myndighet slik at de kan ta beslutninger på egen etats vegne. Etatene ved sine medlemmer undertegner en samarbeidsavtale i forhold til koordineringsgruppas arbeidsform og forpliktelser.

Avvik fra samarbeidsavtalen skal behandles i styret. Styret rapporterer jevnlig til politirådene i forhold til utvikling og resultat og består av:

- ◆ Leder av konfliktrådet i Telemark
- ◆ Visepolitimesteren i Telemark
- ◆ Stasjonssjefen for Grenland politistasjon
- ◆ Leder av ungdomsavsnittet, Grenland politistasjon
- ◆ Kommunalsjef for oppvekst i Skien
- ◆ Kommunalsjef for oppvekst i Porsgrunn
- ◆ Forebyggende koordinator, Telemark Politidistrikt

Referansegruppen

Referansegruppen består av politirådene i Skien og Porsgrunn. Referansegruppen har ingen særskilte oppgaver utover at de skal holdes løpende orientert om utviklingen.

Koordineringsgruppens oppgaver

Det er satt opp en egen forpliktende samarbeidsavtale som undertegnes av gruppens medlemmer. I avtalen er gruppens oppgaver listet opp med følgende:

- ◆ De ulike representanter i arbeidsgruppen har fått delegert myndighet og kan ta beslutninger på egen etats vegne
- ◆ Vurdere ungdom og saker som kan egne seg for stormøte og påfølgende Oppfølgingsteam
- ◆ Ha faste møter med Konfliktrådet for forberedelse og utvelgelse av saker
- ◆ Kartlegge og vurdere hvilke tiltak / enkeltpersoner som kan være aktuelle til Oppfølgings-team i den enkelte sak
- ◆ Gruppen skal sørge for god informasjon og kunnskapsspredning i egen etat, og bidra til forpliktende samarbeid i enkeltsaker
- ◆ Ha oversikt over tiltak for ungdom som er aktuelle for Oppfølgingsteam
- ◆ Vurdere juridiske utfordringer
- ◆ På bakgrunn av erfaring, evaluere kontinuerlig arbeidsmåte og fremdrift

Koordineringsgruppen består av:

- ◆ Leder av Konfliktrådet
- ◆ Ungdomskoordinator, Konfliktrådet
- ◆ Politiadvokaten for ungdomssaker, retts- og påtaleenheten for Telemark politidistrikt
- ◆ Ungdomsetterforsker, Grenland politistasjon
- ◆ Leder av ungdomsteamet, barnevernet i Skien kommune
- ◆ Leder av ungdomsteamet, barnevernet i Porsgrunn kommune
- ◆ Friomsorgen, Telemark friomsorgskontor

Oppfølgingsteamenes oppgaver

Det enkelte oppfølgingsteam settes sammen tverrfaglig for hver enkelt gjerningsperson. Teamets oppgave er å inngå en forpliktende avtale med gjerningsperson og deres foresatte. Denne avtalen kalles for oppfølgingsplan. Planen er tidsbegrenset. Teamet skal påse og bidra til at gjerningspersonen er en aktiv deltaker i prosessen.

Oppfølgingsteam har ansvar for at avtalen er mest mulig konkret og gjennomførbar.

Teamet skal ha månedlige møter med gjerningspersonen, foresatte og støttepersoner i perioden som er satt opp i oppfølgingsplanen.

Teamet skal koordinere og samkjøre punktene i avtalen for å bidra til en videre positiv utvikling.

Oppfølgingsteam består av:

- ◆ Ungdomskoordinator, Konfliktrådet
- ◆ Deltakere fra ulike berørte etater på alle nivå

Ungdomskoordinator har som sin særlige oppgave å samarbeide med politi og kommuner og holde seg oppdatert på hva som beveger seg innen området barn/ungdom – utviklingstrekk, forebyggende arbeid og tiltak i regionen. Ungdomskoordinator har ansvar for å innkalle arbeidsgruppen og til å ta kontakt med de fagpersonene som arbeidsgruppen mener kan være nyttige å ha med i oppfølgingsteamene i hver enkelt sak. Koordinator har ansvar for å følge opp de inngåtte avtalene, ved blant annet å innkalle til de månedlige møtene med oppfølgingsteam, gjerningspersonen, foresatte og eventuelle støttepersoner. Eventuelle brudd på avtalen med gjerningspersonen skal også følges opp av koordinator og av hele oppfølgingsteamet. Ungdomskoordinator rapporterer til styret. I Telemark jobbes det etter slagordet: «Ikke litt for mange, men mye for de få». Det arbeides for at ungdomskoordinator skal opparbeide tillit og tett kontakt med hver enkelt ungdom. Ungdomskoordinator har også ansvaret for å legge til rette for, innkalle og lede stormøter⁷.

Figur 3: Oversikt over ungdomskordinators ulike samarbeidsrelasjoner, med utgangspunkt i nettverket rundt lovbrøyer/fornærmede

4. Forskningsoppfølgingen

4.1 Metode: Følgeforskning

Raske endringer både på organisasjons- og samfunnsnivå medfører at tradisjonell etterevaluering lett blir uaktuell. Følgeevaluering er dynamisk, den er i liten grad en tilbakeskuende analyse, men forskning som skjer i nuet, parallelt med den faktiske handling som utspilles. Evalueringen er basert på vitenskapelige metoder og teoretisk basert refleksjon, den har analytiske kvaliteter, men skal være praktisk rettet. Det viktigste prinsippet for følgeforskning ligger i selve begrepet, nemlig at forsker følger prosjektet. Det er ulike tradisjoner også innen følgeforskning, og i den tradisjonen vi konsentrerer oss om, kan følgeforskning defineres som ”formativ dialog basert på prosessanalyse” (Baklien 2004), der det legges vekt på å skape en konstruktiv dialog mellom ulike interesser i et program eller prosjekt som skal iverksettes. Med formativ dialog menes at kunnskap som erverves underveis i prosessen skal komme det pågående prosjektet til gode. Følgeevaluering gir ved dette oppdragsgiver oppdatert kunnskap om faktiske prosesser og mulige virkninger. Metoden gir fleksibilitet og bidrar til å oppdatere oppdragsgivers beslutningsgrunnlag. Evaluator har en aktiv rolle i forhold til prosjektet og følgeforskning innebærer gjensidig kunnskapsutvikling – forskeren følger utviklingsprosesser i feltet, og aktørene i feltet følger og tar del i forskningsprosessen. Det skjer læring gjennom at kunnskap om prosjektet tilbakeføres underveis.

4.2 Om følgeevaluering av oppfølgingsteam

Vi har benyttet en tilnærming der vi har studert følgende områder: Organisasjonsnivå, profesjonsnivå og brukernivå. Inndelingen er basert på modellens struktur og målsettingen med modellen. Til hvert av områdene har vi fremsatt overordnede forskningsspørsmål og utledet underspørsmål. I det videre presenterer vi forskningsoppfølgingens analytiske nivåer.

4.2.1 Organisasjonsnivå

Samarbeid mellom ulike kommunale etater, ulike forvaltningsnivåer, ulike tjenesteområder i offentlig forvaltning og privat næringsliv rettet mot utsatte ungdommer, skal være gjenstand for evalueringen. I det kommunale tjenesteapparatet vil både interne organisatoriske grep og internt samarbeid være aktuelt å se på, blant annet fordi så vidt mange tjenesteområder i det kommunale apparat kan bli involvert. Mellom de ulike etater og bedrifter som kommune, skole og arbeidsplasser er organiseringen av arbeidet mellom de ulike aktører være gjenstand for evalueringen. I dette ligger også å studere om koplinger til skole og arbeidsliv, som er de arenaer ungdommene i tiltaket blant annet kan ønskes å oppnå høyere grad av deltagelse i forhold til.

Overordnet forskningsspørsmål knyttet til organiseringen er:

- ◆ Er oppfølgingsmodellens organisatoriske tilrettelegging egnet til å nå målene om å redusere utsatthet hos fra før utsatte barn og unge?

Forskningsspørsmål knyttet til dette er:

- Er oppfølgingsteamenes organisering egnet til å sikre en effektiv håndtering av de behov ungdommene melder inn i teamene?
- Er oppfølgingsteamenes organisering egnet til å sikre tverretattlig samarbeid knyttet til de utfordringer påtalemyndigheten har?
- Er oppfølgingsteamenes organisering egnet til å øke sannsynligheten for at potensielle arbeidsgivere tilbyr utsatt ungdom mulighet for arbeidstrening, lærlingplass mv?
- Er modellen egnet til å øke sannsynligheten for å redusere frafall fra skole hos utsatt ungdom?
- Er modellen egnet til å øke sannsynligheten for at ungdommer som er i videregående opplæring, men som har høyt fravær, øker sitt nærvær?

4.2.2 Profesjonsnivå

Et ledd i modellen med oppfølgingsteam, er flerfaglig samarbeid der ulike profesjoner skal samhandle og samarbeide. Dette kan blant annet avstedkomme behov for endringer i samarbeidsformer, faglige metoder rettet mot brukerne, samt at det kan utfordre de ulike fagarbeidere og profesjoners forståelse av de ulike ungdommers utfordringer. I dette ligger også krav til å videreutvikle en samarbeidsform der flerfaglig og flerretattlig kartlegging, avklaring og oppfølging inngår. Koordinerende innsats er sentralt.

Overordnet forskningsspørsmål knyttet til denne dimensjonen er:

- ◆ Er modell med oppfølgingsteam egnet til å fremme samarbeid og samhandling og øke muligheten for koordinerende innsats?

Forskningsspørsmål knyttet til dette er:

- Er oppfølgingsteamene egnet til å sikre større flerfaglig tilnærming til forståelse av de utfordringer ungdommen melder inn i prosjektet
- Er oppfølgingsteamene egnet til å sikre større grad av flerfaglig tilnærming til forståelse av de utfordringer påtalemyndighet og tjenesteforvaltningen melder inn i prosjektet
- Hvilke samarbeidsformer utvikles?
- Er modellen egnet til å øke muligheten for faglig deling mellom ulike profesjoner?
- I så fall, utvikles det ny faglig samforståelse?
- Gitt ny faglig samforståelse: Hva ligger det i dette og hva innebærer det for brukeren?

4.2.3 Brukernivå

I denne forskningsoppfølgingen definerer vi brukernivået å være både ungdommer og deres foresatte. Oppfølgingsteamenes egnethet skal først og fremst måles ved resultater på brukernivå med mål om å forhindre videre utvikling av marginalisering og utsatthet knyttet til skole og utdanning. NTNUs evaluering fra utprøvingen av modellen i Sør - Trøndelag, viste at samarbeidsaktører oppfattet at målgruppen til dels hadde fått mye bedre tilbud som følge av oppfølgingsteamene. Data viste også at modellen lyktes i å nå en gruppe unge som det tidligere hadde vært vanskelig å komme i posisjon til.

Vi anser at om vi skal makte å dokumentere en modells egnethet i forhold til mål om å forhindre videre utvikling av marginalisering og utsatthet knyttet til skole og utdanning, bør evalueringen følge ungdommene over lengre tid enn ett år. Men, det er mulig å si noe om potensialet for resultatoppnåelse gjennom å følge prosjektet i ett år. Resultater kan her for eksempel måles ved å se på

en ungdoms utvikling fra et gitt null-punkt, som for eksempel kan være oppstarten i tiltaket, til et gitt punkt frem i tid hvor det forventes utvikling/endring knyttet til deltagelse på skole og/eller i arbeid, et mål eleven/ungdommen selv skal utforme i fellesskap og i en egen avtale med tjenesteforvaltningen og konfliktrådet. Gitt at målet fra null-punkt til test-punkt er 6 måneder frem i tid, (de fleste avtalene vil ha en variet fra ett til to år) vil vi, ved å følge ungdommen i denne perioden, kunne se på endringer og hvilke forklaringer ungdommen selv knytter til endringer og hvilke forklaringer tjenesteapparatet har. Det er sentralt i denne delen av følgeevalueringen å få tilgang til ungdommens egen erfaring og vurdering, forståelse og innsikt i egen situasjon. Videre er det sentralt å få kunnskap om foresattes erfaringer og vurderinger.

Overordnet forskningsspørsmål knyttet til denne dimensjonen er:

- ◆ Er modellen med oppfølgingsteam egnet til å øke sannsynligheten for at ungdommen kommer tilbake til, eller fortsetter i videregående opplæring og/eller i arbeid?

Forskningsspørsmål knyttet til dette spørsmålet er:

- Er modellen med oppfølgingsteam egnet til å bistå den enkelte ungdom på en måte som fremmer brukernes mestringskompetanse?
- Er modellen med oppfølgingsteam egnet til å bistå den enkelte bruker slik at brukeren opplever hensiktsmessig bistand rettet mot sine spesifikke behov?
- Er modellen egnet til å tilpasse seg den enkelte ungdoms særlige behov, ressurser og mestringskapasitet?
- Er modellen egnet til å sikre brukermedvirkning?
- Er modellen egnet til å legge til rette for at ungdommen oppnår økt innsikt i forhold til effekten av den kriminelle handlingen ungdommen har begått og hva dette har betydd for de som eventuelt har blitt berørt?
- Er modellen egnet til å øke sannsynligheten for at ungdommen ikke begår nye lovbrudd?
- Hva kjennetegner ungdommer som responderer positivt på modellen?
- Hva kjennetegner ungdommer som responderer mindre positivt på modellen?

Målgruppen for oppfølgingsteamene er primært ungdommer under 18 år. I denne del av studien vil vi også trekke inn foresattes vurderinger.

Overordnede forskningsspørsmålet er:

- ◆ Er modellen egnet til å sikre aktiv og reell deltagelse fra foresatte?

Forskningsspørsmål knyttet til dette er:

- Er modellen med oppfølgingsteam egnet til å fremme og ta i bruk foresattes ressurser og mestringskompetanse?
- Er modellen egnet til å sikre aktiv foresattemedvirkning?
- Er modellen egnet til å legge til rette for aktiv og god samhandling mellom foresatte og ungdommen?
- Er modellen egnet til at foresatte får en bedre oversikt og kunnskap om eget barns forståelse og rolle i forhold til lovbruddet?
- Er modellen med oppfølgingsteam egnet til å ta fremme og ta i bruk foresattes ressurser og mestringskompetanse?
- Er modell egnet til å sikre aktiv og reell deltagelse fra foresatte?
- Er modellen egnet til å legge til rette for aktiv og god samhandling mellom foresatte og ungdommen?

- Er modellen egnet til at foresatte får en bedre oversikt og kunnskap om eget barns forståelse og rolle i forhold til lovbruddet?

4.3 Datamaterialet

I følgendeforskning kan ulike data anvendes, både kvalitative og kvantitative. I dette arbeidet har vi hentet inn kvalitative data, samt at det er utarbeidet oversikt over alle deltagere for hele perioden fra modellen ble iverksatt til følgeforskningen ble avsluttet.

Vi har innhentet data gjennom bruk av følgende metoder: Fokusintervjuer, personlige intervjuer, observasjoner, deltagende observasjoner, datadialog, dokumentstudier, kartlegging og oversikt over deltagere.

Det er gjennomført dybdeintervju med seks ungdommer, der to av ungdommene er intervjuet to ganger. Foreldre deltok på intervjuet i tre av sakene. Ungdommene ble rekruttert via Ungdomscoordinator i Konfliktrådet. Forskerne utformet et skjema der det fremgikk hva forskningsprosjektet omhandlet og en samtykkeerklæring som både foreldre og ungdom undertegnet om de ønsket å delta.

Det er utarbeidet en oversikt over alle ungdommer som har deltatt fra oppstart til og med 20. januar 2013. Vi har gjennomført ett fokusintervju med koordineringsgruppen og ett med sentrale aktører fra politiet og konfliktrådet. Det er gjennomført observasjoner av to stormøter, ett avslutningsmøte, fire koordineringsmøter og fem møter i oppfølgingsteam. Videre er det gjennomført observasjoner av to stormøter. Vi har observert en rettssak. Det er gjennomført en datadialog med oppdragsgiver, representert ved leder av Konfliktrådet i Telemark og ungdomscoordinatoren i tillegg til løpende samtaler og regelmessige møter. Dernest har vi gjennomgått dokumenter og litteratur på området.

Rapporten er skrevet i løpende dialog med oppdragsgiver. Dette har både sikret at fakta er kvalitetssikret, samt at data og vurderinger hele tiden har vært gjenstand for løpende samanlyser og faglige diskusjoner. Dette er også en mulighet som følgeforskningen gir, at felt og forskning helt frem til rapportarbeidet er avsluttet, fører løpende og åpne dialoger. Gjennom dette sikres også at forskningen blir tydelig og anvendt.

4.3.1 Oversikt over alle ungdommer som har deltatt fra oppstart til og med 20. januar 2013

Konfliktrådet og Politiet har foretatt en registrering av de ungdommer som har deltatt i Oppfølgingsteam, basert på en tabell for registrering som forskerne har utformet. I alt er det tolv ungdommer som har gjennomført Oppfølgingsteam i perioden fra oppstart til registreringens slutt-punkt 20. januar 2013. I tillegg var det tre ungdommer som pr. 20. januar hadde samtykket til Oppfølgingsteam, men der arbeidet ikke var påbegynt. Ytterligere to ungdommer har fått dom knyttet til Ungdomsstormøter med Ungdomsplan. Justis- og beredskapsdepartementet ønsker å prøve ut en ny straffereaksjon som heter Ungdomsstormøte med Ungdomsplan som ligger nært knyttet opp til modellen for oppfølgingsteam. Telemark og Sør Trøndelag er pilotprosjekt på dette. Loven er vedtatt, men ikke gjort gjeldende. Den gjelder for ungdom som ellers ville fått ubetinget fengsel eller lang samfunnsstraff.

Av de tolv sakene som har vært ordinære saker etter modell for Oppfølgingsteam, har vi intervjuet halvparten av ungdommene. Vi kommer nærmere tilbake til kjennetegn ved sakene.

4.4 Vurderinger av forskningsoppfølgingen

Som nevnt ovenfor bør følgeevaluering ha en viss varighet for å kunne gi fruktbare innspill til den videre utviklingen av prosjektet som evalueres. I denne evalueringen, der et av formålene er å dokumentere hvorvidt oppfølgingsteam er egnet til å redusere deltakernes utsatthet knyttet til skole og utdanning, ville det ideelt sett vært ønskelig å følge ungdommene ved oppstart, underveis og etter deltakelse i oppfølgingsteam. Evalueringsperioden for dette prosjektet ble imidlertid nedjustert i forhold til det opprinnelige designet, samtidig som det av ulike årsaker tok noe lang tid før vi fikk «tilgang» til informantene. Selve datainnsamlingsperioden, med observasjoner og intervjuer med ungdom og foresatte, ble derfor noe kortere enn planlagt, og flere av ungdommene var fortsatt med i oppfølgingsteam da vi avsluttet prosjektet. Siden arbeidet med oppfølgingsteam og stormøter allerede hadde pågått i over et år da følgeevalueringen startet, har vi imidlertid hatt mulighet til også å samle inn data gjennom å intervju tidligere deltakere. Utvalget av ungdommer har dermed inkludert både nye og gamle deltakere, samt noen få deltakere vi har fulgt gjennom hele oppfølgingsperioden. For å få mer solide data knyttet til tiltakets effekt på ungdommenes livssituasjon, bør man vurdere å evaluere ungdommene på nytt etter fem år. Dette vektlegges også av Kvello og Wendelborg i deres prosessevaluering av det treårige pilotprosjektet (Kvello og Wendelborg 2009).

I løpet av evalueringsperioden har det også vist seg vanskelig å komme i posisjon til flere av ungdommene, og vi har vært i kontakt med færre deltakere enn det vi opprinnelig håpet på. Dette har ikke påvirket forskningsmetode og analytiske perspektiver, men det har naturligvis betydning for hvor «bastante» vi kan være i våre forslag og konklusjoner. Vår oppfatning er likevel at det samlede materialet er sterkt nok til å kunne antyde retninger for det videre arbeidet med oppfølgingsteam i Telemark.

4.5 Etske betraktninger

Forskningsprosjektet er forelagt NEHS (Norsk etisk komitè for samfunnsvitenskapelig forskning) som har gitt råd om fremgangsmåter for sikring av anonymitet og ivaretagelse av personvern. Følgeforskningen har ivaretatt dette gjennom at vi i rapporten ikke gjengir personopplysninger knyttet til enkeltpersoner. Der enkeltinformanter er henvist til og kan gjenkjennes, som gjelder for enkelte sentralt ansatte personer, er de kjent med hvordan dette er presentert i rapporten. Ungdommene som har blitt intervjuet, har undertegnet erklæring om deltagelse sammen med foresatte. Vi gjengir ingen konkrete kjennetegn ved ungdomsinformantene utover at de er i aldersgruppen 13 – 18 år. Oversikten over ungdommer som har deltatt i oppfølgingsteam, er hentet fra tilgjengelige statistikker og nedtegnet av konfliktrådet etter forespørsel fra forskerne.

5. Erfaringer og vurderinger: System/ organisasjonsnivå

5.1 Innledende betraktninger

Våre data etterlater et tydelig inntrykk av at modellen, slik den er komponert som grunnstruktur i alle fylker, i utgangspunktet er egnet til å fremme mål om å redusere utsatthet hos fra før utsatte barn og unge. Dette er ikke uventet, tatt i betraktning bakgrunnen for satsingen. Som vist dokumenterte Kvello og Wendelborg (2009) at modellen med oppfølgingsteam var vellykket i lys av målene med innsatsen.

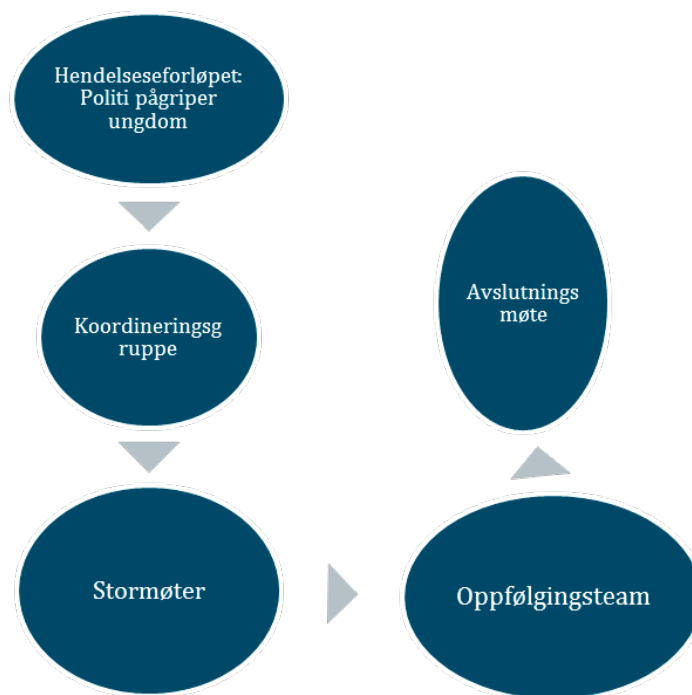
Ideen om at samtidig samhandling og strukturert samarbeid både er effektivt og faglig hensiktsmessig, er ikke ny. Tvert om er det nettopp denne måten å strukturere arbeid rettet mot grupper med sammensatte behov, som over mange år har vært et mål. I både NAV-reformen, samhandlingsreformen, individuell plan og en rekke andre kjente reformer, systemer og tiltak, er det nettopp samarbeid, samhandling og samtidighet som ligger til grunn som faglige og praktiske prinsipper. Modellen med oppfølgingsteam, der koordinering, helhet og samtidig står sentralt, føyer seg altså inn i rekken av en rekke tilsvarende satsinger de senere årene.

Dette ser likevel ut til å være et område som, til tross for omfattende satsinger, krever løpende fokus. I et aksjonsforskningsprosjekt rettet mot bekjempelse av barnefattigdom, fant Telemarksforskning lav grad av koordinering, samtidighet og helhetlig praksis mellom aktører i offentlige forvaltning (Gustavsen mfl. 2012). Studien viste at mange familier bruker mye tid på å vente, både på å få time ved et offentlig kontor, på telefonkontakt, på vedtak, oppfølging og på åpning inn i arbeidslivet. Denne ventetiden ser ut til å bryte ned familienes tiltro til egen kapasitet og muligheter. Når den vanskelige livssituasjonen vedvarer til tross for at mange offentlige etater er involvert uten at noen tar et helhetlig ansvar, og når tempo i oppfølgingen er svært langsom, rammer håpløsheten og fortvilelsen tungt. Forskerne konkluderte med at det derfor er avgjørende at vi får økt gjennomføringskraft og -takt fra tjenesteforvaltningens side. Ambisjonen med oppfølgingsteam er nettopp å påse samordnet og samtidig innsats, med fokus på ressurser og kapasitet.

På system/organisasjonsnivå er overordnet forskningsspørsmål følgende:

Er oppfølgingsmodellens organisatoriske tilrettelegging egnet til å nå målene om å redusere utsatthet hos fra før utsatte barn og unge?

Med system/organisasjonsnivå, mener vi konstruksjonen av den samlede modellen i Telemark, herunder hvilke aktører som medvirker og begrunnelse for dette, hvordan de ulike aktørers plassering i modellen faktisk er -og hvordan det virker. Figuren under viser hvordan det praktiske arbeidet er organisert:

Figur 4: Oversikt over hendelsesforløp, Oppfølgingsteam i Telemark

5.2 Er oppfølgingsteamenes organisering egnet til å sikre en effektiv håndtering av de behov ungdommene melder inn i teamene?

Vårt hovedinntrykk er, slik vi redegjør for over, at modellen i sin ideelle form øker mulighetene for å sikre en effektiv håndtering av de behov ungdommen melder inn i teamene. Når vi anvender betegnelsen modellen i sin «ideelle» form, sikter vi til verdigrunnlaget og medvirkning, gjenopprettende rett og samtidig samhandling og samarbeid. Studien til Kvello og Wendelborg (2009) viste da også svært overbevisende funn når et gjelder nettopp modellens vellykkethet knyttet til målgruppen.

Ser vi nærmere på den praktiske gjennomføringen i Telemark, er hovedinntrykket at også praksis i Telemark sikrer en mer effektiv håndtering av de behov ungdommer melder inn, enn hva vi kan anta ville vært tilfelle om relevante virksomheter ikke samarbeidet og søkte å sikre samtidighet. I vårt materiale er det ikke tilstrekkelig data til å drøfte hvilken praksis som vi finner knyttet til gjenopprettende rett, men det finnes et nokså overbevisende materiale om betydningen av en slik praksis i strafferettspleien for å unngå tilbakefall. Brukermedvirkning er også en del av modellens kjerne, slik vi drøfter senere i rapporten.

Ser vi så på de sakene vi har studert nærmere, finner vi at noen saker ikke i samme grad er gjenstand for den systematikk, struktur og tempo som det ellers er grunn til å tro er en praksis forøvrig. Flere av våre ungdomsinformanter har gitt uttrykk for at det tar for lang tid fra politiet får kjennskap til saken til straffeutmålingen skjer, og dernest tar det for lang tid mellom straffeutmåling og avholdelse av stormøtet. Våre observasjoner av enkelte møter, bekrefter informantenes

opplevelse. Våre data viser også at oppfølgingen i disse sakene varierer noe fra sak til sak, både når det gjelder tempo, systematikk og struktur. Det er viktig å fremheve at dette ikke alene er Konfliktrådetets ansvar. For eksempel er det slik at straffen i en dom ikke kan gjøres gjeldende før klagefristen er gått ut, og dommen er vedtatt. Da kan det ta tid før dokumentene kommer og dommen forkynt. Det er også noe forskjell på tidsaspektet her. Dersom saken skal til domstolen er det frister som skal overholdes og som fører til at det kan ta litt tid før saken overføres til konfliktrådet. Det skal også gjennomføres en personundersøkelse (PUM). Fra saken oversendes domstolen fra påtale, skal det ikke gå mer enn seks uker før hovedforhandling, en frist som i følge leder av Konfliktrådet i Telemark, overholdes i Telemark. Når dommen er falt er det også en ankefrist før dommen er rettskraftig og kan forkynnes for den domfelte. Derneft skal den overføres Konfliktrådet, hvilket det også er knyttet formaliteter til både hos domstolen og politiet. I en del saker må også Konfliktrådet snakke mye med offer og det må hentes inn samtykke. I tillegg til dette skal en rekke kommunale virksomheter og aktører involveres, hvilket i seg selv kan by på utfordringer hva gjelder tempo og tid.

I de tilfellene der saken overføres med påtaleunntatelse med vilkår, går det forttere. Påtaleenheten i Telemark politidistrikt har fastsatt egne frister for dette som overholdes. I de fleste tilfellene går det raskere enn den oppsatte fristen.

Det er i den sammenheng viktig å understreke at vi i vårt materiale har sett ytterpunktene. Det vil si at vi både har hatt tilgang på saker der praksis viser en ideell gjennomføring i tråd med grunnleggende prinsipper i modellen. Dette er saker som har blitt håndtert raskt fra hendelse, der det er gjennomført svært gode stormøter i tråd med modellens prinsipper, og der første møte i oppfølgingsteam skjedde kort tid etter stormøtene. I disse sakene har også oppfølgingsteam forløpt systematisk og med tydelig struktur, og vi finner at avslutningsmøtet har blitt avholdt i samsvar med den strukturen som er utviklet for slike møter.

Så har vi fulgt saker der det var vanskelig å få øye på at modellens potensial ble utnyttet. Dette er få saker, men de er, i likhet med suksessene, også viktig å lære av. Disse sakene kjennetegnes først og fremst av at ungdommen enten hadde et erkjent rusproblem før saken ble kjent for politiet, og som derved preget saken videre, eller at rusmisbruket ble avdekket underveis i forløpet. I disse sakene kan det sies at oppfølgingsteam bidro til å avdekke et problem, og at det i seg selv vil være viktig for den oppfølging ungdommen da kan få videre, selv om dette ikke skjedde i regi av oppfølgingsteam. Vårt poeng er at det kan se ut til at den praksis som så langt har utviklet seg i Telemark, ikke i tilstrekkelig sikrer en effektiv oppfølging av ungdommers behov der det er rusrelaterte problemstillinger.

Selv om det kan ta litt tid, mener etterforskerne, påtalejuristen og ungdomskoordinatoren at det er viktig å se på dette som en viktig prosess hvor tid og motivasjon er viktige faktorer. Ungdomskordinator vil ha kontakt med ungdommen hele tiden og noen ganger starter man med enkelte tiltak før avtalen er inngått formelt.

Vi spør oss likevel om arbeidet generelt kan profitere på en noe skarpere struktur. Dette gjelder især flyten i de ulike delene av modellen, og primært fra pågrepelse og til faktisk gjennomføring av stormøtet og/eller oppfølgingsteam. Flere av ungdommene vi intervjuet rapporterte som vist om en viss sendrektighet i denne delen av praksis. Det faktum at det i løpet av en periode på 1,5 år har vært 12 aktive saker i oppfølgingsteam, viser muligens også at tempo kan økes. Vi skal til dette tilføye at koordineringsgruppen har behandlet flere saker, og at det i tillegg til de nevnte 12 også har vært 2 saker etter ungdomsstraff der oppfølgingsteam har vært benyttet, som altså gir 15 saker total. Leder av Konfliktrådet og Ungdomskordinator, uttrykker seg slik om dette:

Vi er enige her om at Konfliktrådet hadde hatt kapasitet til å tilby flere ungdommer en slik reaksjon, men faktum er at det ikke har vært flere aktuelle ungdommer for denne reaksjonen fra oppfølgingsteam ble etablert og fram til nå. Vi må her huske på at vi valgte å opprette reaksjonene først i Grenland for å få nødvendig praksis før overføring til resten av fylket og at det er en streng reaksjon som man ikke skal bruke i utrensmål. Vårt oppdrag er også å påse at ungdommer ikke blir idømt denne strenge straffereaksjonen bare fordi de har behov for hjelp og oppfølging. I mange tilfeller kan det være mer riktig å bruke straffelovens § 71 a.

Likevel, selv om sakene er komplekse, finner vi at flere av ungdommene som har blitt fulgt opp i oppfølgingsteam har hatt sin hovedbase på en institusjon (3 av 12). Dette er ungdommer som får sin primæroppfølging på institusjonen, og der oppfølgingsteam har lite arbeid med vedkommende i den perioden. En av ungdommene vi har intervjuet beskriver det slik:

De støtter meg fullt ut her. Jeg vet ikke om de vet så mye om Konfliktrådet, det er så mye annet her. Det som skjer her, har ikke så mye med Konfliktrådet å gjøre,- det er barnevernet.

Oppfølgingsteam kan i disse sakene ev. forberede tilbakekomst etter endt institusjonsopphold. I mange tilfeller vil det være barneverntjenesten som får den praktiske jobben med dette, eventuelt i samarbeid med rustjenesten og NAV.

Og nettopp dette er et viktig poeng. For verken rustjenesten eller NAV er representert i koordineringsgruppen, og i liten grad har de blitt trukket aktivt inn i oppfølgingsteam. Dette kan redusere ungdommens muligheter til å sikre en stabil tilbakekomst etter endt institusjonsopphold. Nå er dette i noen grad ivarettatt ved at det er inngått avtaler med kommunene som skal sikre at nødvendige tjenester tiltrer modellen ved behov. Dette kan likevel sies ikke fullt ut å dekke behovet fordi fraværet av fast representasjon kan forsinke arbeidet når behovet inntreffer, og/eller at vi kan få en innsnevring av hvilke ungdommer som får tilbud.

Koordineringsgruppen er ikke udelt enige i denne vurderingen og mener at den nødvendige ruskompetanse allerede er til stede i modellen blant annet ved at flere av aktørene i gruppen er sertifisert i "tegn og symptomer". I tillegg er en representant for barnevernet sertifisert i Addis.ung⁸. De fleste i gruppen har også lang fartstid i arbeidet med ungdom og rusproblematikk. De mener derfor at det ikke er nødvendig med en fast teamaktør med særskilt ruskompetanse i tillegg. Koordineringsgruppen tilføyer også at ungdommen ikke deltar på koordineringsmøtene, og at det derfor vil være like lett eller vanskelig for en slik fagperson å vurdere om ungdommen er ruset eller ikke. Dersom bakgrunnen for å tenke en styrking av ruskompetansen henger sammen med hvem som får tilbudet, så bør det ikke være noe grunnlag for bekymring, mener koordineringsgruppen. De tilføyer at helt fra starten av har ungdom med rusproblematikk vært en uttalt prioritert gruppe for reaksjonen og for koordineringsgruppen, og at ingen blir ekskludert fra å få en slik reaksjon på grunn av rusrelatert problematikk.

Koordineringsgruppen er likevel enig i at rus er en utfordring, men det er mer for å klare å veilede/motivere/behandle dem i den hensikt å stoppe en negativ utvikling.

Det er også viktig å fremholde at Ungdomskoordinator i Konfliktrådet ikke alene kan påvirke tempo i sakene, innholdet i oppfølgingen eller systematikken i oppfølgingen. Oppfølgingsteamets struktur er avhengig av mange aktører, der hver og en har sin egen innebygde logikk, tempo, arbeidsform og interne krav. For eksempel vil tiden det tar fra en ungdom blir pågrepet til saken behandles i rettsapparatet, følge særskilte rutiner og prosedyrer. Likeså vil fastsettelse av møtedato

⁸ <http://www.addis.se/addis-ung>

for Stormøtet henge sammen med når alle aktører som det er ønskelig skal delta, faktisk kan møte. I Telemark er det ønskelig med så relevant deltagelse som mulig i lys av sakens karakter, og det byr derfor tidvis på utfordringer å få berammet et møte kort tid etter at saken er behandlet i rettssystemet. Når vi nå peker på utfordringer knyttet til tempo, struktur og systematikk i enkelte saker, og at disse sakene har noen felles kjennetegn, er det nettopp for å spille inn at disse sakene muligens bør være gjenstand for en noe hurtigere saksgang i det enkelte ledd, og kanskje også prioriteres høyere i enkelte ledd.

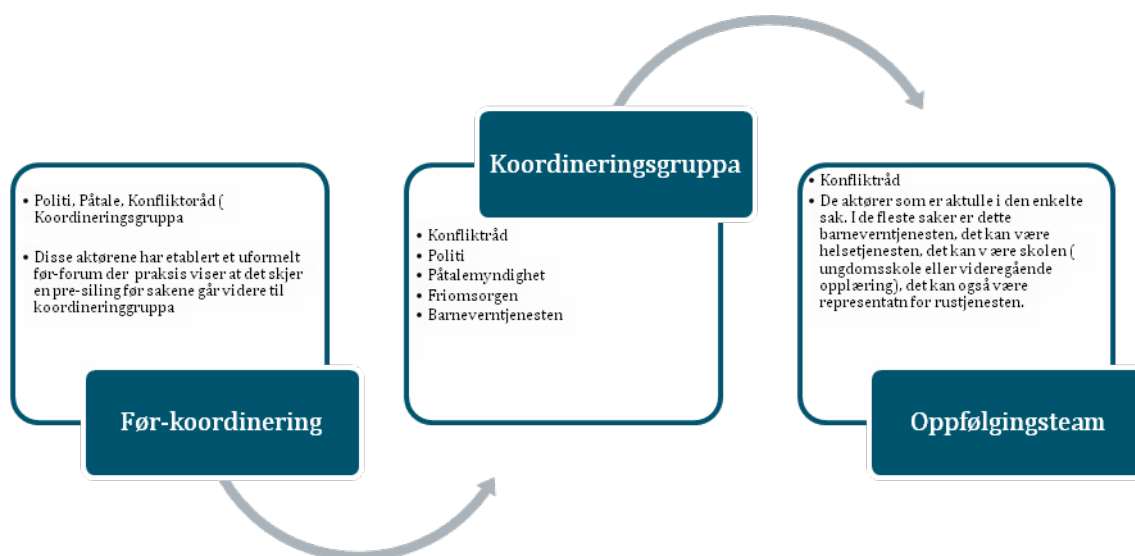
5.3 Er oppfølgingsteamenes organisering egnet til å sikre tverretatlig samarbeid knyttet til de utfordringer påtalemyndigheten har?

Våre data levner liten tvil om at den påtalemyndighet vi finner i Telemark som behandler ungdomssaker, anser oppfølgingsteam som svært egnet til å møte de utfordringer påtalemyndigheten står overfor knyttet til ungdomskriminalitet. Dette kan ha sammenheng med at påtalemyndigheten i Telemark er svært tydelig på at de ønsker å følge opp sentrale føringer om at man overfor unge lovbrøyttere skal se på alternative straffemetoder. Fengsel skal anses som siste alternativ. Dernest at den og de som representerer påtalemyndigheten, også er engasjert i tematikken knyttet til unge lovbrøyttere. Da Konfliktrådet og Politiet i Telemark valgte å etablere en struktur for Oppfølgingsteam, var dette også i samsvar med påtalemyndighetens ønsker.

Ser vi nærmere på praksisen slik den har utviklet seg i Telemark, finner vi at påtalemyndigheten i økende grad har spilt en sentral rolle både i utvelgelsen av ungdommer, men også som pådriver for at oppfølgingsteam benyttes. Både fokusintervjuet og observasjonsdata av møter i koordineringsgruppen viser dette:

Påtalemyndighet: I tillegg til dette, gir det også meg best mulig grunnlag til mine beslutninger. Vi skal vurdere egnethet i forhold til ulike kandidater som kan profitere på en slik straffereaksjon og vi skal se det opp mot andre straffer. I tillegg skal vi ha med det forebyggende perspektivet, det som omhandler å redusere sjansene for videre kriminell løpebane. Gjennomgangen av ungdommer i koordineringsgruppen er avgjørende for hvordan vi vurderer straffereaksjonen.

Det interessante med praksisen slik den har utviklet seg i Telemark, er nettopp denne tydelige rollen påtalemyndigheten har fått. Vi spør oss om personlig engasjement knyttet til hvem som utøver rollen fra påtalemyndighetens side, i stor grad virker inn på hvordan påtalemyndigheten benytter oppfølgingsteam. Våre data viser tydelig at det er et utstrakt og godt samarbeid mellom de aktørene i politiet som har ungdomssakene, påtalemyndighetens aktør og Konfliktrådets ungdoms-koordinator. Nettopp dette trianget, når det fungerer godt, ser ut til å være en viktig forklaring på hvorfor modellen med Oppfølgingsteam, oppfattes å fungere godt av alle informantene som representerer system- og organisasjonsnivå i vårt materiale. Praksisen kan illustreres slik:

Figur 5: Den praktiske arbeidsprosessen; fra før-koordinering til det enkelte oppfølgingsteam

Figuren viser at politiet, påtalemyndigheten og ungdomscoordinator i konfliktrådet, gjennomgår saker i forkant av koordineringsgruppemøtene. I disse møtene, som bærer preg av før-koordinering, besluttes hvilke saker som skal gå videre til koordineringsgruppen. Hvilke betydning det kan få, drøfter vi senere i rapporten. Våre data viser at aktørene anser selv at dette er en nødvendig første gjennomgang av sakene, for sikre en effektiv gjennomgang i koordineringsgruppen:

Når saken kommer til ungdomsetterforskerne har det skjedd noe, det er ofte litt dramatisk. Dette er ungdommer som allerede har vært med på mye, man må være raskt på banen. Disse tre samarbeider og kommuniserer raskt. Det er en enorm fordel for å kunne handle pedagogisk riktig

Det er også mulig for andre aktører i koordineringsgruppen å melde inn ungdommer som de ønsker at gruppen gjør en vurdering av. Men i og med at sakene i oppfølgingsteam er saker som er omfattet av straffeloven, så vil det naturlig nok være en marginal andel saker som går direkte fra barneverntjenesten. Det er først og fremst påtalemyndigheten som gjennom oppfølgingsteam har fått en arena for saker som tidligere var utfordrende å håndtere i det alminnelige straffesystemet.

Mye skjer med politiets kontakt med gjerningspersonen og den oppfatning han får av vedkommende. Egentlig er det i realiteten der mye blir avgjort. Jeg får dokumentet, jeg ser på dette. Vi har formelle strukturer, men det er nokså uinteressant. Vi har samtaler flere ganger rom dagen, vi drøfter dette. Og så tar politiet det formelle.

Barneverntjenesten i kommunene er svært begeistret for modellen og er tydelige på at de gjennom dette har fått mulighet for systematisk og strukturert oppfølging av ungdommer som det ofte er vanskelig å finne egnet tiltak for:

Noe av suksessen tror vi er samarbeidet mellom politi og barnevernet, det har brøytet litt vei. Ungdomscoordinator og ungdomsetterforskerne i politiet er viktige suksessfaktorer. De jobber ganske tett med saksbehandler i barnevernet i den enkelte sak og holder fokus. Arbeidet i Oppfølgingsteam har også gjort at vi har fått et nytt tiltak for ungdommer vi ellers har hatt problemer med å finne tiltak til.

Vi ser altså at modellen ikke bare treffer påtalemyndighetens behov, men også et etterlenget behov i barnverntjenesten.

5.4 Om modellens egnethet for å redusere eksklusjon og øke inklusjon av ungdom som har begått straffbare handlinger

I denne bolken hadde vi følgende tre forskningsspørsmål som vi har slått sammen til et område:

- ◆ Er oppfølgingsteamenes organisering egnet til å øke sannsynligheten for at potensielle arbeidsgivere tilbyr utsatt ungdom mulighet for arbeidstrening, lærlingplass mv? (eksempel ved av NAV, BUP osv. deltar)
- ◆ Er modellen egnet til å øke sannsynligheten for å redusere frafall fra skole hos utsatt ungdom?
- ◆ Er modellen egnet til å øke sannsynligheten for at ungdommer som er i videregående opplæring, men som har høyt fravær, øker sitt nærvær?

Vårt materiale gir ikke holdepunkter for å fastslå at modellen med oppfølgingsteam, slik praksisen har utviklet seg i Telemark, øker sannsynligheten for at potensielle arbeidsgivere tilbyr utsatt ungdom mulighet for arbeidstrening, læringsplass mv. Derimot er det grunn til å anta at modellen fremmer sannsynligheten for at ungdommen fortsetter på videregående opplæring. Dette gjelder i de tilfeller der bortvalg av videregående opplæring antas å kunne ha skjedd om oppfølgingsteam ikke var et tilbud.

Når vi hevder at det ikke er grunn til å fastslå at modellen slik den praktiseres i Telemark, øker sannsynligheten for at potensielle arbeidsgivere tilbyr utsatt ungdom mulighet for arbeidstrening, læringsplass mv., har det først og fremst sammenheng med at dette er en problemstilling som i få eller ingen saker har vært aktuelt. Dette kan både ha sammenheng med at ungdommene som har fått tilbud om oppfølgingsteam er i alderen 15 – 18 år Dette er primært ungdommer som er i skolesystemet. Per i dag er det slik at sentrale myndigheter ennå ikke har åpnet for at aldersgruppen 18 – 24 år skal tilbys Oppfølgingsteam.

I den grad skole medvirker som aktør i noen av modellens fastlagte grupper, er det enten som offer i Stormøtet og/eller tidvis i Oppfølgingsteam. Også dette anser vi som et sårbart trekk ved modellen, især når en tar i betraktning at aktørene som er representert, heller ikke har særlig kunnskap om rettigheter og muligheter i opplæringsystemet. Dette kompenseres i noen grad ved at Ungdomskoordinator er aktiv med å skaffe tilveie kunnskap, men det blir etter vårt syn for tilfeldig og ikke tilstrekkelig. Men det fremmer antagelig sjansene for at ungdommen som er i videregående opplæring, øker sitt nærvær.

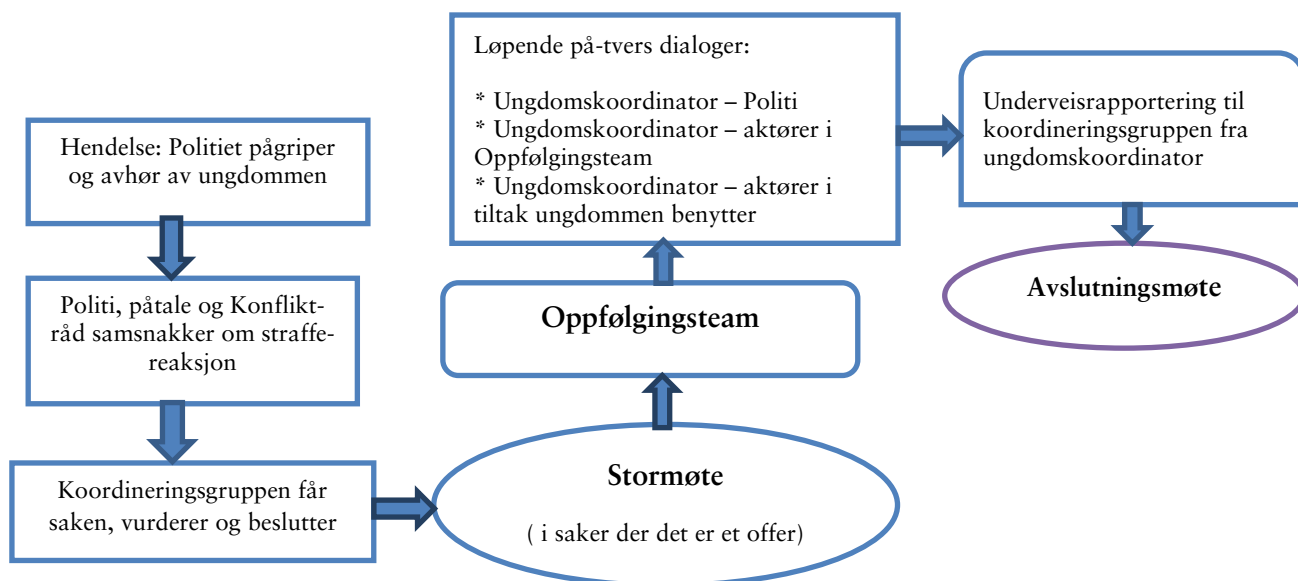
Den enkeltfaktor som nok i størst grad fremmer skolenærvær, er det faktum at det i hovedandelen av de kontrakter som er inngått i perioden vi har studert, har vært krav om at ungdommen skal følge opp skolen. Om ungdommen ikke møter opp på skolen, oppfattes dette som kontraktsbrudd og ungdommen kan risikere å miste muligheten for deltagelse i oppfølgingsteam. Da må saken tilbake til påtalemyndigheten og ungdommen vil få andre straffereaksjoner, i verste fall fengsel. De fleste ungdommene har da også hatt sin primæroppfølging av skole og barneverntjenesten, som kan betraktes som modellens praktiske hovedbase. Det faktum at ungdommene kan fortsette på

skole, anser vi er en betydelig styrke i denne form for samarbeid som modellen utgjør. Flere av ungdommene som er på institusjonen, får også anledning til enten å gjenoppta fag eller fullføre utdanningen på institusjonen. For ungdommen vil det være av stor betydning senere i livet.

5.5 Er oppfølgingsmodellens organisatoriske tilrettelegging egnet til å nå målene om å redusere utsatthet hos fra før utsatte barn og unge?

Vår hovedspørsmål knyttet til system/organisasjonsnivå var, slik overskriften viser: Er oppfølgingsmodellens organisatoriske tilrettelegging egnet til å nå målene om å redusere utsatthet hos fra før utsatte barn og unge?

Som vi har pekt på, er modellen i utgangspunktet en suksessmodell. Funnene i studien til Kvello og Wendelborg (2009) var da også i stor grad utslagsgivende for at modellen har blitt en nasjonal norm for arbeid med ungdommer som begår straffbare handlinger. Det regjeringsoppnevnte utvalget av 16. desember 2010, som så nærmere på alternative reaksjoner mot mindre alvorlig narkotikarelatert kriminalitet, har også anbefalt bruk av blant annet oppfølgingsteam overfor denne gruppen⁹. I Telemark finner vi at modellen har tatt følgende praktiske form:

Figur 6: Praktisk gjennomføring, Oppfølgingsteam i Telemark

⁹<http://www.regjeringen.no/pages/36772912/Rapport.pdf>

Vi ser av figuren at arbeidet i hver enkelt sak følger en fast struktur, men der det kan være noen forskjeller avhengig av sakens karakter. Det er især bruk av stormøter som er noe varierende. Stormøter er som vist en arena der offer skal møte gjerningspersonen-e, og der også foresatte og forvaltningen er til stede. I saker der det ikke er et klart offer, som det har vært i enkelte saker der en ungdom for eksempel har blitt tatt for besittelse av narkotika, avholdes det ikke stormøter i den form som vist over. Da gjennomføres det et avtalemøte mellom politi, forvaltning, ungdom og foresatte som ledd i oppfølgingen av påtalemyndighetens beslutning om å tilby oppfølgingsteam.

I Telemark kan det også se ut til at konfliktrådets tydelige rolle i både opprettelse og drift av modellen, har vært viktig. Dette både fordi de har lang erfaring med megling basert på prinsipper som ligger nedfelt i oppfølgingsteam (gjenopprettende rett), dernest at de har lang erfaring i å samhandle med foresatte. Men ikke minst fordi konfliktrådene også kan sies å ha en legitimitet i befolkningen som å være en ryddig og god arena for håndtering av saker der ungdommer har begått straffbare handlinger. I Telemark er det i tillegg slik at konfliktrådet og politiet er fysisk samlokalisert. Denne nærheten til hverandre, er det flere som peker på som en viktig suksessfaktor:

Vi har en fordel ved at Konfliktrådet ligger i politihuset. Vi kan ha en mini-koordineringsgruppe. Det er mye uformell kontakt.

Selv om det store bildet er, slik vi har vist, at oppfølgingsmodellens organisatoriske tilrettelegging i Telemark kan se ut til å være godt egnet til å nå målene om å redusere utsatthet hos fra før utsatte barn og unge, er det ungdommer som kan profitere mindre på modellen slik vi har vist. Vi må derfor også spørre oss om det kan være måter å styrke modellen på i forhold til rusproblematikk. Dette har vi ingen klare svar på, men anser at det er et tema som bør vurderes i Telemark så vel som i landet for øvrig knyttet til denne modellens virkeområder.

6. Erfaringer og vurderinger: Profesjonsnivå

Det tverrfaglige samarbeidet mellom ulike profesjoner står helt sentralt i modellen om oppfølgingsteam. I konfliktrådets håndbok for oppfølgingsteam kan vi lese at «det er summen av det tverrfaglige arbeidet som gir muligheter for å hjelpe ungdom bort fra en kriminell løpebane. Oppfølgingsteamet skal være et forpliktende tverrfaglig og tverretatlig samarbeid, der ressurser fra alle de nevnte enheter tas i bruk for å løse komplekse utfordringer (...). Det er vesentlig å tilstrebe et felles språk og en felles forståelse av barne- og ungdomskriminaliteten» (Konfliktrådets håndbok for oppfølgingsteam)

Som nevnt i kapittel 4 er evalueringens overordnede forskningsspørsmål knyttet til profesjonsnivået følgende:

- ◆ Er modell med oppfølgingsteam egnet til å fremme samarbeid og samhandling og øke muligheten for koordinerende innsats?

Forskningsspørsmålene knyttet til dette har vi sammenfattet i ett hovedspørsmål:

- ◆ Sikres flerfaglig deling og forståelse av de behov ulike aktører og ungdommene melder inn?

Vi starter med å se på hvordan profesjonelle aktører som er fast representert i modellen, koordinerer sin kunnskap i arbeidet med oppfølgingsteam. Dette gjelder først og fremst aktørene i koordineringsgruppen. Vi vil også vise noen eksempler på andre profesjoners medvirkning enn de faste aktørene i koordineringsgruppen, før vi foretar en kort vurdering som opptakt til den videre analyse i kapittel 8.

6.1 Kort om profesjonsbegrepet

Profesjonsbegrepet refererer gjerne til en gruppe mennesker som deler et yrke med spesielle egenskaper og kjennetegn. Det er en uenighet om hva skal forstås som profesjoner, men det er en bred enighet om at profesjonene utfører tjenester basert på teoretisk kunnskap ervervet gjennom en spesialisert utdanning (Granlund et. al 2011). Profesjonene har en større faglig autonomi og utøver ofte en aktiv rolle for å definere hvilke rammer som gjelder for sin profesjonsutøvelse.

Både i høyskole- og i universitetssektoren er profesjonsbegrepet nært knyttet til oppgaver rettet mot klienter. Det vi forstår som profesjonskamp kan fortolkes som et uttrykk for at ulike profesjoner konkurrerer om klientgrupper i et forsøk på monopolisering (Eckhoff 1967: 311). Klientene er grunnlaget for profesjonens eksistens, noe som driver profesjonene til å konkurrere. Klienter kan defineres som “de personer som mottar tjenester av profesjonsutøverne eller som er undergitt deres avgjørelsesmyndighet” (ibid: 304).

6.2 Aktører involvert i oppfølgingsteam

6.2.1 Koordineringsgruppen

Koordineringsgruppen spiller en avgjørende rolle når det gjelder å utvikle et godt, flerfaglig samarbeid rundt hver enkelt ungdom som får tilbud om oppfølgingsteam. I følge samarbeidsavtalene skal koordineringsgruppen vurdere ungdom og saker som kan egne seg for oppfølgingsteam, kartlegge aktuelle tiltak, evaluere kontinuerlig arbeidsmåte og fremdrift og sørge for god informasjon og kunnskapsspredning i egen etat.

I tillegg til påtalejurist, ungdomskordinator, ungdomsetterforsker og konfliktrådsleder, består koordineringsgruppen, som nevnt i kapittel 3, av lederne av ungdomsteamet ved barneverntjenesten i begge kommunene og en representant fra Telemark friomsorgskontor. Nedenfor vil vi se nærmere på rollen til de ulike aktørene:

Ungdomsetterforsker, ungdomskordinator og påtalejurist

Etterforskerne i ungdomsteamet er gjerne de første som kommer tidligst inn i de aktuelle sakene. Gjennom etterforskning vil ungdomsteamet innhente informasjon om ungdommene, deres sosiale nettverk, personlige motivasjon m.m, og bringe denne informasjonen inn i koordineringsgruppen. Sammen med ungdomskordinator og ungdomsjurist vil etterforskerne foreta en «utsiling» av aktuelle ungdommer før møtet i koordineringsgruppen. Det er dette vi tidligere har betegnet som før-koordinering.

Det er påtalejuristen som har det siste ordet når det gjelder å avgjøre hvorvidt en aktuell ungdom er egnet for oppfølgingsteam. I følge påtalejuristen gjør hun en vurdering av straffesaken før møtet med koordineringsgruppen, og orienterer deretter gruppen om hvordan man tenker at reaksjonen kan bli i henhold til praksis. Siden man er forpliktet til å vurdere ungdommene opp mot andre straffereaksjoner, anses det som svært viktig at påtalejurist er tilstede på møtene i koordineringsgruppen.

Ungdomskordinator fungerer som bindeleddet mellom alle de involverte aktørene, og har tett kontakt med både politi, påtale, ungdom, foreldre og aktørene i de ulike oppfølgingsteamene. Ungdomskordinator har blant annet ansvar for møteinnkalling og sakslister, og for å få inn samtykke fra foreldre og ungdom før (eller i etterkant) av koordineringsmøtene.

Ungdomskordinator har ikke bare tidligere erfaring fra ungdomsarbeid, men har fått meglerefaring fra mange typer saker i konfliktrådet. Det at ungdomskordinator dermed har «konfliktrådets ånd og kjerne i seg», blir trukket frem som en svært god erfaring å ha med inn i arbeidet med oppfølgingsteam. Konfliktrådsleder forteller:

Den menneskelige forståelsen er ekstremt viktig. Det å kunne trene seg på ikke å ha forforståelse, men nullstille deg hver gang du møter et menneske, det er en svært viktig suksessfaktor. Hvordan du møter folk har alt å si for hvilke ressurser du får tilgang på. Mye av de ferdighetene meglerne får er det å treffe mennesker, og å vite at du kan møte de uten at du har definert de på forhånd.

Konfliktrådsleder rolle

I følge konfliktrådsleder er hennes rolle først og fremst å «*tilrettelegge for å gi koordineringsgruppa arbeidsro*». Dette innebærer blant annet å ta hånd om det administrative rundt gruppen, og å ta eventuelle utfordringer opp på styrenivå. Siden Telemark fikk ansvaret for å gjennomføre pilotprosjektet Ungdomsstraff med Ungdomsplan har konfliktrådsleder valgt å sitte lenger i koordineringsgruppen enn det som var planen fra oppstart.

Konfliktrådsleders rolle er også å lede det samlede arbeidet og utviklingen videre. Hun er også ungdomskoordinatoren leder.

Barneverntjenestens rolle

Som det pekes på i konfliktrådets håndbok for oppfølgingsteam, har barneverntjenesten i de fleste sakene som omhandler ungdom som begår alvorlig og/eller gjentatt kriminalitet en kjennskap til ungdommen fra før. Barnevernet er ofte godt kjent med ungdommenes ressurser og nettverk og kan gi gode innspill til et best mulig oppfølgingsplan (Konfliktrådets håndbok for oppfølgingsteam). Barneverntjenestens deltakelse i koordineringsgruppen må derfor sies å være av avgjørende for at man skal kunne iverksette de «riktige» tiltakene rundt hver lovbrøyer.

I et fokusintervju med medlemmene i koordineringsgruppen bekrefter aktørene fra barneverntjenestene at de kjenner til de aller fleste ungdommene som er aktuelle for oppfølgingsteam. Konsulentene forteller at deres viktigste oppgave nettopp er å bidra med informasjon om ungdommene og deres familier:

Jeg kan hente inn informasjon vi har som er viktig å ta med hit for å si noe om hva vi har gjort og hva vi tenker videre. Vi formidler den kunnskapen vi har.

Vårt mandat er å belyse ungdommen best mulig for å kunne ta noen valg. Vi bringer inn opplysninger for å gjøre et best mulig valg.

I saker der barnevernet ikke har kjennskap til ungdommen fra før, vil konsulentene bidra med mer generell kunnskap på bakgrunn av deres erfaring og utdanning.

Friomsorgens rolle

Friomsorgen har på oppdrag fra påtalemyndigheten et særlig ansvar for å utføre personundersøkelser av mindreårige (PUM) av aktuelle ungdommer (mellom 15-18 år). Undersøkelsen gir opplysninger om ulike personlige forhold som helse, utdanning og sysselsetting og en vurdering av ungdommens egnethet til å gjennomføre oppfølgingsteam (eller samfunnsstraff). I følge representanten fra friomsorgen skal undersøkelsen gjennomføres tidligst mulig, når det viser seg mest hensiktsmessig. Dette kan både være før og etter møte i koordineringsgruppen. Representanten for Friomsorgen uttrykker følgende:

Leder av Konfliktrådet her i Telemark har vært flink til å informere i vårt system. Vi har mange års kontakt og godt samarbeid. Den viktigste rollen for oss i Oppfølgingsteam frem til nå, er personundersøkelse. Påtalemyndigheten vært flink til å skille mellom samfunnsstraff og ungdomsstraff, og et er et godt samarbeid med påtale om personundersøkelse i de enkelte oppfølgingsteam

Deltagere i det enkelte oppfølgingsteam

I hver sak vil koordineringsgruppen foreslå et oppfølgingsteam som har ansvaret for gjennomføringen av tiltaksplanen. Utover den siktede ungdommen, foreldre og ungdomskordinator vil sammensetningen av oppfølgingsteamet bero på tiltakene som fastsettes i oppfølgingsplanen. Dette kan være lærer, helsesøster, barneverntjenesten, politiet, friomsorgen, MST-konsulent eller andre.

I oppfølgingsmøtene vi har observert har stort sett barneverntjenesten, politi, helsesøster og/eller lærer vært til stede. I et av teamene møtte også en representant fra Distriktpsykiatrisk senter (DPS).

6.3 Sikres flerfaglig deling og forståelse av de behov ulike aktører og ungdommene melder inn?

Koordineringsgruppen er selve «kjernen» i modellen om oppfølgingsteam, og som nevnt ovenfor har denne gruppen et overordnet ansvar for det tverrfaglige samarbeidet rundt hver ungdom. Denne gruppens arbeid og innsats er derfor avgjørende når det gjelder den faglige delingen mellom involverte profesjoner.

Koordineringsgruppens mandat oppsummeres slik av tre medlemmer:

Koordineringsgruppa skal finne de rette kandidatene (..) Er dette ungdom som kan profitere på denne typen reaksjon? Vi diskuterer underveis i avtalen: Hvordan går det med ungdommene? Hvordan håndterer vi eventuelle brudd?

Vi diskuterer ungdommene. Kan de være kapable? Vi er ulike aktører fra ulike profesjoner, politiet har sin bakgrunn, barnevernet har en annen. Det viktigste er samarbeidet rundt den enkelte ungdom. Ungdommen blir vurdert opp mot de ulike straffereaksjonene.

Vi skal gi best mulig hjelp til rett tid, i et tverretattlig samarbeid

Vårt gjennomgående inntrykk er at koordineringsgruppen har arbeidet frem et godt fundament for å få det flerfaglige arbeidet i oppfølgingsteamet til å fungere. Gruppen møtes i utgangspunktet på politihuset én gang i måneden. Siden nye saker kan dukke opp få dager etter et møte, har det blitt vurdert om gruppa bør møtes oftere. Dette lar seg imidlertid vanskelig gjennomføre på grunn av tidsnød. I følge ungdomskordinator er gruppen også opptatt av at en ikke skal «møtes for møtets skyld». Medlemmene tar heller en samtale på telefon dersom det er behov for det, eller saken diskuterer i ”uoffisielle” koordineringsmøter, som et medlem uttrykte det.

I fokusintervju med medlemmene i koordineringsgruppen blir det også fremhevet at disse aktørene viser en ydmyk holdning i møte med andre profesjoner, de lytter til hva andre har å si og er åpne for forslag fra alle medlemmene i gruppen.

Medlemmene i koordineringsgruppen synes å være enige i at de har klart å få til god informasjons-utveksling internt i gruppa. Konfliktrådsleder beskriver det tverrfaglige samarbeidet i gruppa slik:

Styrken er at det er tverrfaglig. Det er flere profesjoner som deler informasjon, for så å komme sammen og si «hva gjør vi nå?». Da fordeler vi og ser hva som kan fungere. Vi sitter ikke på hver vår tue og vurderer. Vi har ulike erfaringer og ulike ansvarsområder, vi ser forskjellig på saken (..) Det kan fort bli en profesjonskamp om hvem som skal vurdere hva som er problemet. Det har vi unngått, jeg har aldri sett tendensene en gang. Dette har vært en kunnskapsdeling der man har gjort hverandre gode.

Vårt materiale støtter denne beskrivelsen. Det er også fattet eget vedtak om rolle- og oppgavefordeling i de ulike deler av arbeidsprosessen med personundersøkelse for ungdom (vedlegg – 2, punkt 5). Dette er en svært viktig avklaring, blant annet fordi det bidrar til å redusere rolleforvirring og potensielle konflikter knyttet til rolle- og oppgaveavklaringen mellom de ulike aktørene.

I følge påtalejuristen gir de tverrfaglige diskusjonene i koordineringsgruppa et viktig grunnlag for senere å kunne begrunne påstand om straffereaksjon i retten. I saker som påtalejuristen kan avgjøre selv (påtaleunntatelse med vilkår) er det, i følge påtalejuristen, særlig viktig å få gode tverrfaglige innspill i forhold til ungdommenes egnet.

Våre data viser at en av utfordringene i det tverrfaglige samarbeidet om oppfølgingsteam, er å få god kunnskapsspredning tilbake til etatene som er representert i koordineringsgruppa. Dette viser seg særlig å være en utfordring for den kommunale barneverntjenesten.

Ledelsen i barnverntjenesten og en del andre barnverntjenester, kan forankre det bedre, velge å gjøre mer. Vi har sett at det virker godt for den enkelte ungdom, og vi har ikke så mange tiltak. Men vi ser også nå at Oppfølgingsteam får øket interesse i våre tjenester (barnverntjenesten).

Ungdomsetterforsker forteller at ungdomskoordinator stadig blir invitert til ulike fora for å holde foredrag og seminarer, noe som viser at hans rolle og arbeidet med oppfølgingsteam blir mer og mer kjent blant andre etater. Dette kan være fora internt i politiet, men også for eksempel SLT-teamet i kommuner – både lokalt og nasjonalt

Vårt spørsmål må imidlertid forstås videre enn om hvorvidt den koordineringen som faktisk skjer, fungerer tilfredsstillende. Vi skal også se arbeidet i lys av hvilke behov ungdommen melder inn. Vi har tidligere omtalt at fraværet av kompetanse på områder som skole og rus, kan påvirke kvaliteten på tilbudet til ungdommer med denne typen utfordringer.

7. Erfaringer og vurderinger: Brukernivå

I denne forskningsoppfølgingen definerer vi brukernivået å være primært ungdommer, men også foresatte er å betrakte som brukere. Oppfølgingsteamenes egnethet skal først og fremst måles ved resultater på brukernivå med mål om å forhindre videre utvikling, marginalisering og utsatthet knyttet til skole og utdanning. NTNUs evaluering fra utprøvingen av modellen i Sør – Trøndelag, som Telemarksmodellen er inspirert av, viste slik vi tidligere har pekt på, at samarbeidsaktører oppfattet at målgruppen til dels hadde fått mye bedre tilbud som følge av oppfølgingsteamene. Studien viste også at modellen lyktes i å nå en gruppe unge som det ellers hadde vært vanskelig å komme i posisjon til.

I vårt materiale har vi intervjudata fra halvparten av de ungdommer som har deltatt i oppfølgings-team. Under flere av våre intervjuer medvirket også foreldre. I forskningsdesignet hadde vi et eget område der foreldres respons skulle studeres særskilt. I analysen ser vi på brukerstudien som et samlet materiale, og henviser til foreldre der det er foreldreutvalg vi støtter oss til. I presentasjon av erfaringer og vurderinger, har vi slått sammen forskningsspørsmålene til denne bolken i følgende to hovedspørsmål:

- ◆ Er modellen med oppfølgingsteam egnet til å bistå den enkelte bruker slik at brukeren opplever hensiktsmessig bistand rettet mot sine spesifikke behov, ressurser og mestringskapasitet?
- ◆ Er modellen egnet til å sikre brukermedvirkning?

I den oppsummerende analysen i kapittel 8 vil vi trekke med oss øvrige forskningsspørsmål som vi hadde med oss inn i forskningsarbeidet knyttet til brukerdimensjonen (se punkt..).

Men først skal vi se nærmere på hvem som har vært brukere av oppfølgingsteam i den perioden vi har studert.

7.1 Hvilke ungdommer får tilbudet? – noen spørsmål

I følge Konfliktrådsleder blir tilbud om oppfølgingsteam gitt til alle ungdommer som har begått gjentakende og /eller alvorlig kriminalitet, og som kan tenkes å profitere på en slik reaksjon. Prinsippet har vært å se på muligheter og ikke begrensninger, særlig fordi det ikke finnes noe egnet alternativ for disse ungdommene. Straffereaksjonen bygger på deltakelse og frivillighet, så ungdommen må være motivert. Dersom en ungdom viser seg ikke å være motivert ved førstegangs-presentasjon av reaksjonen, kan de også få tilbudet seinere i løpet av prosessen fram til påtaleavgjørelsen eller hovedforhandlingen.

Ungdom som i utgangspunktet kan ha virket vanskelige å få gjennom en slik krevende reaksjon, har også fått tilbudet. Mottoet har vært at det er bedre å prøve enn å la være. Man er svært opp-tatt av å se på mulighetene – ikke begrensningene. Ungdommer med rusrelatert problematikk har vært særlig prioritert.

Ungdomsetterforsker forklarer:

Hvis jeg ser en ungdom som ikke vil klare det, så tenker jeg – ”hva er alternativet?” Oppfølgingsteam kan være lite vellykket, men da har vi ihvertfall prøvd det ut.

Noen ungdommer vil allikevel ikke kunne tilbys denne reaksjonen. Dette gjelder ungdom med alvorlige psykiatriske diagnoser, hvor ungdommen må igjennom behandling før andre tiltak kan iverksettes, og i saker med allmennpreventive hensyn, der ungdommen kan utgjøre en stor fare for seg selv og andre.

Oppfølgingsteam er en streng reaksjon. Vårt oppdrag er også å påse at ungdommer ikke blir idømt denne strenge straffereaksjonen fordi de har behov for hjelp og oppfølging.

I følge leder av Konfliktrådet er det fra oppstart og fram til januar 2013, i underkant av fem ungdommer som enten ikke har kunnet få et slikt tilbud, eller har valgt å takke nei.

7.2 Oversikt over ungdommene i Oppfølgingsteam

Antall saker som har vært behandlet i koordineringsgruppen og der det er gitt mulighet for bruk av oppfølgingsteam og påtalemyndigheten har fattet vedtak om dette, er i alt sytten saker (fra oppstart august 2010 til registreringens slutt punkt 20. januar 2013). Av disse er to av sakene Ungdomsstraff¹⁰. Tre saker var ikke påbegynt ved registreringens slutt punkt, men sakene var behandlet i koordineringsgruppen som åpnet for bruk av oppfølgingsteam, og påtalemyndigheten hadde fattet vedtak om dette. Faktisk antall saker etter opprinnelig bruk av modell for oppfølgingsteam i perioden august 2010, og som var avsluttet pr 20. januar 2013, er dermed tolv.

Tabell 1: Kjennetegn ved avsluttede saker i oppfølgingsteam pr januar 2013. Kilde: Ungdomskoordinator

	
Aldersgruppe	13 – 18 år
Kjønn:	10 gutter 2 jenter
Gjennomsnittlig antall måneder i Oppfølgingsteam (handlingsplanens varighet):	Fra 3 måneder til 18 måneder, snittet ligger på 8 måneder.
Kjennetegn ved sakstype	Vinning, vold, hærverk. I tillegg finner vi kjøring uten sertifikat, fem saker der narkotika inngår (besittelse og/eller bruk, mistanke om salg). Enkelte av voldssakene er klassifisert som

¹⁰<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/pressemelder/pressemeldinger/2011/barn-og-straff--en-ny-straffart-ungdomss.html?id=650048>

	grove.
Kjerneaktører i oppfølgingsteam slik det vises av oversikten er	Ungdomskordinator (fast aktør), foresatte og politi, barneverntjenesten, friomsorgen. I oppfølgingen finner vi at helsesøster, 2. linjetjenesten rur, familierapeut og skole har deltatt i et utvalg saker.
Utfall i lys av avtalen, herunder situasjon på starttidspunktet og på sluttidspunktet for målingen	<p>Ni av tolv ungdommer hadde tidligere begått straffbare handlinger før handlingen som utløste oppfølgingsteam. Tre hadde ikke.</p> <p>Av de som hadde begått straffbare handlinger, har tre begått nye handlinger etter avsluttet plan/oppfølgingsteam, og ni hadde ikke begått nye straffbare handlinger. En som ikke hadde begått straffbar handling før oppfølgingsteam, har begått etter avsluttet plan.</p> <p><u>Status situasjon for ungdommene ved registreringens slutt-punkt 20. januar 2013:</u> Her finner vi at åtte stykker er i skole, en på institusjon og tre har ukjent status.</p>
Gjennomføring avtalen	<p>Ti ungdommer gjennomførte i henhold til oppsatt plan</p> <p>To ungdommer: Brudd på avtalen.</p>

7.3 Er modellen med oppfølgingsteam egnet til å bistå den enkelte bruker slik at brukeren opplever hensiktsmessig bistand rettet mot sine spesifikke behov, ressurser og mestringskapasitet?

Våre data er innhentet for å skaffe underveiskunnskap om det løpende arbeidet. Dette som ledd i å øke innsikten om hva som kan være hensiktsmessige praksisformer. I perioden vi har fulgt arbeidet, har det også vært et ønske fra en samlet koordineringsgruppe å forsøke ut oppfølgingsteam overfor ulike grupper av ungdommer. Dette som ledd i å identifisere hvilke ungdommer som profiterer på modellen og hva som eventuelt må gjøres for bli ennå bedre. I praksis har det betydd at ungdommer som koordineringsgruppen var noe tvilende til om ville profitere på oppfølgingsteam, likevel har blitt gitt muligheten. I Kvello og Wendelborgs (2009) studie ble i alt 11 ungdommer intervjuet. Ungdommene fortalte her at de var meget positive til hva Oppfølgingsteamene hadde bidratt til av utvikling. Flere av ungdommene ga uttrykk for at lærte mye de kan nyttiggjøre seg framover ved å ta imot hjelp fra Oppfølgingsteamene, som de ikke ville ha fått ved mer tradisjonelle straffereaksjoner i rettsvesenet.

7.3.1 Hvem som er hvem er ikke så viktig for ungdommen, bare det er en struktur

Ungdommene vi har intervjuet, viser at de har liten kunnskap om «hvem som er hvem» av aktørene i modellen. Flere fortalte at de hadde hatt kontakt med tjenesteforvaltningen som for eksempel barnverntjenesten og/eller institusjoner, før den aktuelle straffesaken som medførte oppfølgingsteam. De oppfattet tiltakene som fremgikk av deres handlingsplan, å være en forlengelse av et program de hadde hatt tidligere.

Jeg var mye i barnevernet fra før, og var mye godt oppfulgt. Det var bare det siste jeg gjorde som gjorde at jeg har kommet inn i oppfølgingsteam.

Disse informantene gav likevel uttrykk for at de var glade for tilbudet om oppfølgingsteam som alternativ til annen straff. Flere vektlegger at Oppfølgingsteam har gitt dem en «ny sjanse».

Det er jo positivt at det gir folk en ny sjanse

Hva tenker du om at du fikk muligheten til å være med i oppfølgingsteam? Det var bra. Jeg får jo på en måte en ny sjanse.

Folk som har kommet inn i det burde ta den sjansen. De burde følge opp og ta sjansen de får. Hvis ikke er det inn...

Jeg tenkte at dette var en mulighet til å slippe å få noe på rullebladet.

De samme informantene gav også uttrykk for at de ville bruke muligheten som nå var gitt, og at de mente det var en viktig anledning. En informant sa det slik:

Jeg er villig til å ta konsekvensene av det jeg har gjort. Jeg har undertegna på at jeg skal bli fulgt og skal oppføre meg. Dette er en sjanse man får bare en gang.

Alle informantene, både ungdommen og foreldrene, har derimot klart for seg hvem konfliktrådets ungdomskordinator er og at han er deres hovedkontakt. En av ungdommene beskriver sitt forhold til ungdomskordinatoren slik:

Jeg ser på han som en venn. Han kan jeg snakke med. Jeg er glad det er han som er i konfliktrådet. .

Og videre om politiets arbeid:

Politiet er der først og fremst for å hjelpe. Noen er veldig hyggelig (..) og da får jeg også mer respekt for de, når man oppfører seg som en ordentlig person. Noen bruker den makta man får når man er politi, «Jeg er bossen her». Men mange er hyggelige. Jeg kunne fint samarbeidet med politiet nå. Jeg ser på de som venner, ikke fiender.

En av foreldrene gir følgende beskrivelse av ungdomskordinator og politiets arbeid og kompetanse:

De er de rette menneskene på rett plass. Det var aldri sånn «det er drittungene». De hadde alltid respekt. De brydde seg om (ungdommen) De så at han var en bra gutt. Det er viktig når du skal gjøre en sånn jobb. Du må se de gode kvalitetene i gutten. Du må snakke med deg og lære de å kjenne. Det var ikke pekefingermentalitet.

Og videre:

Hvis man hadde behov for å ringe så kunne man det. De tok seg tid og ringte tilbake. Man ble ivaretatt. Jeg håper det kan fortsette for mange andre.

7.3.2 Rus

Den gruppe ungdommer som i mindre grad ser ut til å profitere på oppfølgingsteam slik det er kompetanseorganisert i Telemark er, som vi har vært inne på tidligere, ungdommer med rusrelaterte problemer og der ungdommen selv enten ikke forteller om avhengigheten, benekter omfanget av denne eller ikke vil ha hjelp for dette. I de tilfeller der rustematikken er erkjent og ungdommen åpner for institusjonsinnleggelse i tidlig fase, kan modellen med oppfølgingsteam fungere som en pådriver for dette. Våre data tyder på at dette er ungdommer som også tidligere har hatt befatning med institusjon som mulig instans for hjelp i en kortere eller lengre periode. I tillegg til dette, kan det se ut til at alternativet for denne ungdommen er innleggelse på tvang og/eller fengselsstraff, hvilket ungdommen er klar over:

Jeg går ikke rundt og tenker på det, men jeg vet hadde ikke dette skjedd hadde jeg vært i fengsel.

Vi ser at også flere av ungdommene som ble intervjuet av Kvello og Wendelborg (2009), mente de med alvorlig rusmiddelbruk ikke vil kunne nyttiggjøre seg av tilbudet, siden innsatsen er større enn det som vanligvis kreves ved ordinære straffereaksjoner.

En av våre informanter sa det slik:

De som ikke har problemer må få hjelp først. For de som går på heroin er et år ingenting, for de som går på hasj er et år kjempemye. Jeg skulle ønske jeg fikk hjelp før.

En tredje informant hadde følgende kommentar:

Her (informanten referer til Oppfølgingsteam) kan de ikke hjelpe meg med hasj og hode, jeg må et annet sted.

Kanskje de ikke skal legge så mye press på meg som jeg føler at de gjør nå. Da blir det litt teit når de sier at de ikke klarer å følge opp.

Vil ikke være her lenger, send saken tilbake til snuten, jeg vil ikke ha hjelp av dere lenger, dere forstår ingen ting

Dette funker ikke, det her kommer ikke til å funke. Når dere sitter sånn rundt meg så blir «fuck off» min attitude.

Vår vurdering er at om oppfølgingsteam skal fortsette å ta inn ungdommer der det er mistanke om rustematikk, bør både dette teamet og koordineringsgruppen utstyres med øket kompetanse på dette området. Vi vil anbefale en slik kompetanseutvidelse, og kommer tilbake til begrunnelser for dette i kapittel 8.

Flere ungdommer hadde, blant annet som ledd i Oppfølgingsteam, fått mulighet for tett oppfølging på institusjon, hvilket de selv mente var svært viktig for dem. En informant sa det slik:

Dette er en sjanse man bare får en gang, en mulighet. 16 år, jeg hadde garantert havna i fengsel om jeg ikke hadde fått denne muligheten her (referer til Oppfølgingsteam). Muligheten er at jeg kan rette opp i feila uten å komme i fengsel. Men det er takket være institusjonen her at jeg kan rette opp i feila, jeg hadde aldri kommet meg unna rus og negative venner om jeg ikke hadde kommet hit. Jeg trengte masse råd og veiledning, akutt plassering er ikke noe for meg, jeg lurte de jo trill rundt. Men

dette her virker. Alle ungdommer med rusproblemer burde vært på slike stramme steder som dette her.

Vi ser av oversikten over ungdommer som har deltatt i Oppfølgingsteam i perioden vi har fulgt arbeidet, at 6 av 12 ungdommer har gjennomført institusjonsopphold som ledd i avtalen.

7.3.3 Informasjon

I vår gjennomgang av data knyttet til spørsmålet om modellen med oppfølgingsteam er egnet til å bistå den enkelte bruker slik at brukeren opplever hensiktsmessig bistand rettet mot sine spesifikke behov, ressurser og mestringskapasitet, har vi også sett at informasjon er en faktor som flere av våre informanter, både foreldre og ungdommer, peker på som sentralt. Det vil si det de opplever som mangelfull informasjon. Flere ungdommer peker på at de opplevde informasjonen som rotete og mangelfull, og at de ikke forsto hva som skjedde underveis.

Alle ungdommene vi intervjuet hadde også en vag oppfatning om innholdet i avtalen, hva som ville skje om de brøt avtalen og hvilke konsekvenser dette kunne få for dem.

- Jeg skjønnte aldri hva det var, jeg gadd ikke å høre etter. Når jeg møtte (ungdomskoordinator) så møtte jeg han for å møte han, så svarte jeg for å bli ferdig med det, uten at jeg visste hva det var.

Jeg visste ikke hva det var. Jeg måtte jo bare skrive under.

Jeg vet bare at jeg skreiv under avtalen fordi jeg ikke ville i fengsel

Disse funnene samsvarer med Kvello og Wendelborg (2009) som skriver at de fleste ungdommene som ble intervjuet i deres studie, opplyste at de ikke husker særlig fra den informasjonen de fikk om oppfølgingsteam. I følge rapporten forteller ungdommene at «de antar at det var noe informasjon de fikk, men de tror ikke det var så mye» (Kvello og Wendelborg 2009, s. 80) Funnet understøttes også av de erfaringer koordineringsgruppen og Oppfølgingsteam har gjort seg:

Vi har også erfart at de på tross av mange forberedende møter før inngåelse av avtalen, sier at de ikke er helt sikre på hva reaksjonen innebærer eller hva som kan bli konsekvenser av brudd. Vi har derfor sammen med friomsorgen utarbeidet et såkalt kravskjema som i enkel tekst forklarer hva reaksjonen går ut på og konsekvenser. Det blir brukt god til på å gå igjennom informasjonen før ungdommen og foresatte underskriver på at de har lest og forstått innholdet. Det er i seg selv ikke noe garanti for at det husker eller har forstått, men det er informasjon som de selv har og som de kan bruke som en påminner dersom noe føles uklart underveis. Dette er også ment å være en hjelp til foresatte når ungdommen hevder at de ikke husker eller vet. Da kan de sammen ta fram kravskjema og gå igjennom det.

Enkelte foreldre gav likevel uttrykk for at de slet med å forstå hva som skjedde og hvorfor det skjedde, og at de ikke fikk tilstrekkelig informasjon verken om forløpet eller vurderinger. Andre var godt fornøyd med informasjonen de har fått:

De var flinke til å informere om det forebyggende, hvilke konsekvenser slike handlinger ville få (..) Jeg følte heller aldri at tiltakene ble bestemt over hodet på oss.

Våre observasjonsdata viser at enkelte oppfølgingsteam i noen tilfeller mangler kunnskap om det som etterspørres fra foreldre og ungdommen. Dette knytter seg både til NAV – tematikk, videregående opplæring og til områder som Oppfølgingsteam selv jobber med, som for eksempel politiattest og hva som skjer ved brudd på avtalen. Koordineringsgruppen kommenterte dette med at dersom det blir brudd på avtalen og saken returneres til politiet, så er det informasjon som ingen

vet helt sikkert før politiet har vurdert saken på nytt. Denne vurderingen skjer blant annet i lys av hva som faktisk er fulgt opp i avtalen, og hva det er registrert brudd på og om det er begått ny kriminalitet. Dette handler om juss og en kompetanse som oppfølgingsteam ikke har og ikke skal ha. De sier videre at når det gjelder politiattestene, så er dette sammensatt og noe som blant annet knytter seg til hva slags arbeid eller skoleslag forespørselen gjelder. Slik informasjon kan framskaffes av sivilavdelingen hos politiet, men ikke der og da gjerne. Disse opplysningene fra Koordineringsgruppen, understøtter funnet om at informasjon er en utfordring, og bidrar samtidig til å forklare hvorfor det er slik.

I andre tilfeller er det informasjonens presentasjonsform som kan forklare at ungdommer og foreldre opplever at den er vanskelig tilgjengelig. Dernest er det selve settingen informasjonen leveres i. Det er grunn til å anta at det for mange er en krevende setting å være i, og at deres kapasitet til åpent å ta inn informasjonen, kan være begrenset. Vi vil derfor anbefale en gjennomgang av rutiner på dette området, hvilket vi kommer nærmere tilbake til i kapittel 8. Vi antar at en bedring av dette området vil styrke gjennomføringstakten i noen saker og øke sjansene for ennå bedre måloppnåelse generelt.

7.4 Er modellen egentlig til å sikre medvirkning, både fra ungdommer og foreldre?

I modellen Oppfølgingsteam ligger det også til grunn en faglig plattform basert på medvirkning. Brukermedvirkning er en rettighet som er nedfelt i flere lovverk og i føringer til lovbestemmelser. Det kan skje på ulike nivå, som gjennom medvirkning i politikkkutforming, påvirkning på systemnivå og på individnivå.

7.4.1 Kort om brukermedvirkning

Både nasjonalt og internasjonalt har det vært et sterkt fokus på brukermedvirkning over mange år. Blant annet er det utviklet en europeisk veileder i brukerreting og brukermedvirkning¹¹. Offentlige dokumenter, bøker og artikler har blitt skrevet, og mange tjenesteytere har tatt brukermedvirkning med i sin strategiske planlegging. Norske myndigheter legger også stor vekt på at brukermedvirkning skal ligge til grunn for tjenestetilbudet generelt. Nav-reformen har brukermedvirkning som en av tre ambisjoner (se eks. Andresen 2009). I 1999 kom stortingsproposisjon nummer 63, ”Om opptrappingsplanen for psykisk helse 1999– 2006”, som i 2006 ble utvidet med to år. Opptrappingsplanen skulle reformere psykiske helsetjenester både på spesialist- og kommunenivå, og ett av hovedmålene var å styrke brukerperspektivet og brukernes rettigheter. Evalueringer av opptrappingsplanen viser at dette arbeidet ikke er godt nok ivaretatt. I rapporten «Spesialisthelsetjeneste på brukerens arena» (Rådet for psykisk helse, 2008¹²) hevdes det at brukerne ikke har reell medvirkning i store deler av landet og at tilbudet som ytes, ofte er usammenhengende og oppstykket. Prinsippet om brukermedvirkning betyr at tjenesteapparatet skal benytte brukers erfaringskunnskap for å yte best mulig hjelp.

¹¹ http://www.difi.no/filearchive/europeisk_veileder_i_brukerretting_pm9cj.pdf

¹² <http://www.psykiskhelse.no/index.asp?id=27918>

Både empowerment og recovery er beslektede og relevante begreper for brukermedvirkning. Empowerment handler om et positivt syn på mennesket som et i utgangspunktet aktivt og handlende subjekt, som kan og vil sitt eget beste hvis forholdene legges til rette for det. På norsk brukes begrepet om å gi makt eller kontroll til, og å gjøre i stand til eller å tillate. Ord som myndiggjøring blir også benyttet. I både den engelske og den norske betydningen ligger det en spenning mellom den aktive og passive forståelsen av empowerment. Det er viktig å understreke at brukerne selv skal stå for sin egen empowermentprosess og at fagfolkenes rolle er å legge til rette for at dette kan gjøres. Empowerment er ikke noe man gjør med folk, men det er noe som folk kan settes i stand til å gjøre selv. En kort og sammenfattet definisjon av empowerment på norsk kan derfor være å se på empowerment som et mål og en prosess hvor brukerne individuelt eller kollektivt får anledning til å ta økt kontroll over eget liv ved å påvirke egne livsbetingelser og ved å ha innflytelse på tiltak og tjenester som kan gi bedre levekår og livskvalitet. (Slettebø, Brodtkorb, Dietrichson og Lyhne 2009). I en demokratisk tilnærming til empowerment forventes det at brukerne i tillegg til å påvirke utviklingen av egne tiltak, skal ha innflytelse i forhold til de organisasjoner og institusjoner som påvirker og utøver kontroll over deres livsbetingelser. I et slikt perspektiv er brukermedvirkning også en del av en sosialpolitisk bevegelse som legger vekt på sosial inklusjon, autonomi og uavhengighet, med mål om å styrke brukernes rettigheter som medborgere (Beresford 2002¹³). Studier om bedringsprosesser (recovery) er et relativt nytt forskningsområde og har sin opprinnelse i brukermiljøer. Det viser seg at kunnskap fra brukermiljøene har vært avgjørende for å få innsikt i personers egne aktive roller i det å mestre og leve med psykiske problemer og få til et godt liv i sitt nærmiljø (Borg 2009).

I Telemark har det utviklet seg en praksis der de anvender begrepet medbestemmelse i stedet for brukermedvirkning. Det er ingen bevisst faglig profil bak dette.

7.4.2 Medvirkningspraksis i oppfølgingsteam

I modellen med oppfølgingsteam er det, slik vi har vist, en viktig verdi at ungdommen som har begått straffbare handlinger skal medvirke i sin egen sak. Dette skal vises i praksisutøvelsen.

Våre observasjoner av møter der ungdommen selv er tilstede, viser at aktørene i stormøtene og det enkelte team tilstreber stor grad av medvirkning fra ungdommens side. Under stormøter får ungdommen selv komme til orde for å belyse situasjonen i forhold som utløste straffereaksjonen, og ungdommen deltar også i egen straffeutmåling. Det er et svært interessant trekk ved modellen, at den som har begått en straffbar handling også skal være med å påvirke straffeutmålingen. Ideen er at møtet mellom offer, påtalemyndighet, politi, konfliktråd, foreldre og ungdommen selv som har begått handlingen, skal tilføre ungdommen merkunnskap og merinnsikt i egne handlinger. Antagelsen er at dette legger grunnlaget for forståelse, en forståelse som både innebærer indre erkjennelse, men også evne til å se handlingen «utenfra», fra offerets ståsted og fra samfunnets ståsted. Dette antas i sin tur å lede til, i sin ideelle form, at ungdommen gir seg selv en straff som er i tråd med de strafferammer som ellers er etablert for liknende handlinger. Mergevinsten antas å være øket innsikt, selvinnsikt og forståelse som i sin tur antas å kunne styrke mulighetene for at ungdommen ikke begår nye straffbare handlinger.

¹³ <http://www.intar.org/files/beresfordliberationorevaluation.pdf>

En mulig side ved dette er at modellen kan appellere til den ungdom som kan håndtere å være i sentrum, kanskje også både ønske og like det. Modellen kan også appellere til de familier som har foreldre som kan følge opp og har erfaringer med at medvirkning er mulig og hensiktsmessig. Studier har vist at utsatte grupper kan oppleve at kontakten med tjenesteforvaltningen bærer preg av manglende anerkjennelse. Tilliten til «systemet» kan derfor bli lav. Det kan derfor være en viss fare for at de ungdommer som oppfølgingsteam absolutt burde nådd frem til, ikke vil ta i mot tilbudet fordi de ikke har tillit til det systemet som modell med Oppfølgingsteam representerer. Det kan også være en fare for at ungdommer som ikke aktivt viser tidlig interesse for oppfølgingsteam, kan bli valgt bort av før-koordineringsgruppen fordi ungdommene selv ikke er åpne for muligheten grunnet tidligere erfaringer. For det er slik at noen ungdommer sier nei til Oppfølgingsteam. Så langt er det ikke gjennomført en studie av «nei-ungdommene», og dette kan muligens være en kilde til kunnskap som vil styrke modellens treffsikkerhet ytterligere.

Våre data fra fokusintervjuer og observasjoner av møter i koordineringsgruppa og oppfølgingsteam, viser altså at det legges vekt på å søke å identifisere ungdommens egen stemme og meninger. De profesjonelle aktørene gjør «de riktige tingene». Med dette mener vi at ungdommen blir spurt om sin mening og vurdering.

Vi er likevel litt spørrende til om denne medvirkende tilnærmingen virker «helt inn» til ungdommen. Grunnen til at vi undrer oss over dette, er at ingen av våre informanter husker noe særlig av innholdet i avtalen, hvordan dette kom på plass eller hvor lenge avalen varte. Vårt materiale leverer liten tvil om at det, fra ulike aktører som møter ungdommen, virkelige etterstrebes en reell innflytelse fra ungdommens side. Riktignok har den *metodiske utviklingen* ikke vært et aktivt fokus i modellen, men *verdigrunlaget* er tydelig kommunisert i alle deler av modellen. Til tross for dette tyder våre data på at ungdommen ikke er helt «med». Vi har tidligere betraktet noe rundt dette knyttet til avtaleinngåelsen og til informasjonsbehov, og kommenterer det noe mer i kapittel 8.

Foreldre vi har intervjuet, har også en variert erfaring og vurdering knyttet til medvirkning, både sin egen og deres barn/ungdom. Delvis var de uenig i at ungdommen skulle få anledning til å trenere avgjørelser gjennom stadig å komme med nye ideer og innspill:

- Jeg har aldri skjont at 16 åringer kan gjøre hva de vil. Det er en vegg, jeg kan ikke bryte inn.

Disse informantene mente at sakene trakk ut for lenge og at «noen» burde gripe inn å få slutt på endeløse samtaler og møter:

- Jeg fikk beskjed om å gå på møte, nytt møte, nytt møte. Det hjelper ikke en ungdom med rusproblemer.

Vi fant også tilsvarende utsagn fra ungdommer vi intervjuet:

Folk burde ikke vært på frivillig, skulle ikke vært på frivillig, Nå gikk det så langt at jeg måtet ha et års opphold. Med en gang barnevernet finner ut av at røyker hasj, må de ta tak i deg!

Noen foreldre oppfattet at modellen og fremgangsmåten var avgjørende for at saken i deres tilfelle gikk svært godt. Dette var foreldre som selv var svært aktive og i noen grad også medvirket langt mer enn ungdommen selv.

I starten var det nødvendig med hyppige møter, etter hvert ble det mye av det samme. Det gikk bra og da var det litt kjedelig. Da var nok møtene mest for mitt behov..

Nettopp dette understøtter vår tidligere vurdering knyttet til betydningen av foreldreoppfølging for å lykkes med modellen.

Våre data viser imidlertid også at ingen av de ungdommer vi har dybdeintervjuet, kunne redegjøre for hvordan de medvirket i utformingen av sin handlingsplan. De hadde heller ingen klar formening om hva som sto nedfelt i deres plan. Ungdommene husket i liten eller ingen grad om de hadde undertegnet en plan, og heller ikke når og hvordan det skjedde.

- Jeg husker ikke noe av hele det året. Jeg sa « det gjør jeg» fordi jeg trodde det var det de ville høre.

Enkelte av ungdommene vi intervjuet gav også uttrykk for at de ikke var helt «seg selv» da de undertegnet avtalen. En forklaring på fraværet av en bevissthet knyttet til avtaleinngåelsen, kan være av psykologisk karakter. Man kan anta at situasjonen i seg selv er så belastende at den «slettes» fra minnet. Dette er et kjent fenomen innen traumeforskning¹⁴. Om så er tilfelle, kan vi anta at den enkelte ungdom dette gjelder, virkelig har gått inn i sin sak med følelser og derved også vil søke å unngå utsette seg selv for noe slikt igjen. Dette er i tråd med de hensikter som ligger til grunn for modellen. Enkelte av informantene gav imidlertid uttrykk for at de var påvirket da de skrev under avtalen. De presiserte ikke hva de var påvirket av. Konfliktrådet har ikke hjemmel til å kreve rustesting av ungdommer dersom det ikke er et kjent rusproblem. Det vil derfor kunne forekomme at enkelte ungdommer kan være påvirket av medisiner foreskrevet av lege eller de kan være påvirket av illegale rusmidler. Kjerneaktørene i oppfølgingsteamet har ingen oppfatning av at noen av ungdommene har vært ruset eller har ”kommet ut på igjen” på tidspunktet da avtalen ble inngått. Men de gir uttrykk for at om ungdommer har vært ruset da de skrev under kontrakten, kan det ha flere årsaker, som for eksempel at de får utskrevet lovlige medikamenter (eks. sobril) og bruker dette når de skal inn i ubehagelige situasjoner. Det kan også være at de hadde en nedadgående rus og allerede var inne i et rusprogram. Etter en periode med rus er også hukommelsen svekket, og de kan også ha ruset seg etter at avtalen var gjennomført.

Før avtalen inngås er det også en lang prosess med mange møter og informasjon om hva avtalen kan innebære, krav mv. I følge kjerneaktører i Oppfølgingsteam, er det «ikke slik at ungdommene er uforberedte når avtalen inngås og undertegnes. Ett av kravene de går igjennom er nettopp at de skal være rusfrie i avtaleperioden. Så kan det bli en ”sprekk” og at det må vi ta høyde for – ikke minst fordi det ikke er noe godt alternativ til denne straffereaksjonen.»

Foresatte er også med under hele prosessen og på alle møtene. Formelt er det de som har omsorgen og det egentlige ansvaret for dette. Som regel er det også mange andre fagpersoner til stede ved inngåelse av en slik avtale fra politiet, barnevernet m.m. Ingen har så langt tatt opp dette at de har hatt mistanke om at noen ungdommer har vært ruset da avtalen ble inngått.

Når vi trekker frem ungdommens tilstand under avtaleinngåelse i vår gjennomgang av medvirkningspraksis, er det nettopp for å løfte frem at bruk av rusmidler «bedøver» muligheten for aktiv medvirkning fra ungdommen. Dette er selvsagt alle aktører i Oppfølgingsteam klar over. Det sentrale spørsmålet er derfor hvordan praktisere medvirkning i en fase av modellen der medvirkning nettopp er essensielt, men der sjansene for at ungdommen ikke er tilstrekkelig til stede i egen sak, også er høy for en gruppe av ungdommene. Vår vurdering er at denne gruppen ungdom er den mest sårbare. Nettopp derfor anbefaler vi en ny gjennomgang av praksis i denne fasen av Oppfølgingsteam.

¹⁴ <http://www.senterforkognitivpraksis.no/artikler/dissosiativ-lidelse.html>

8. Hva betyr denne kunnskapen for arbeidet? – en oppsummerende analyse

Vi har tidligere henvist til at Kvello og Wendelborgs evalueringen av modellen med oppfølgingsteam, viste svært gode resultater på brukernivå. Ser vi på den gruppen av ungdommer som har tatt i mot tilbud om oppfølgingsteam i Telemark, viser oversikten over deltagerstatus at hovedandelen av deltagere går på skole ett halvt til ett år etter avsluttet opplegg. Selv om materialet ikke er omfattende målt i omfang/kvantitet, så er disse resultatene likevel nokså overbevisende og samsvarer med funnene i Kvello og Wendelborg. Når vi i denne oppsummerende analysen skal søke å identifisere hva denne kunnskapen kan bety for arbeidet videre, er det viktig å minne om nettopp dette hovedfunnet, at arbeidet så langt ser ut til å være vellykket i lys av mål for innsatsen.

Vårt oppdrag som følgeforskere er også å peke på hva som kan være viktige justeringer for å sikre en praksis som på best mulig måte samsvarer med de behov som skal ivaretas, og de mål som skal oppnås. I dette ligger at vi også skal søke å vise til hva som så langt kan klassifiseres som viktige suksessfaktorer i innsatsen så langt, samt hva som kan være sårbarhetsområder i den praksis som er utviklet i perioden vi har fulgt arbeidet.

8.1 Flere ildsjeler – og en handlekraftig og visjonær sjef

Overskriften er inspirert av Fartøylaget KNM ALTAs utnevning av tre æresmedlemmer våren 2011¹⁵. Våre data viser at en suksess bak de gode resultatene i Telemark, blant annet dreier seg om det vi kan betegne som betydelig innslag av ildsjelmentalitet blant kjernegruppen i modellen. Dette er ikke et ukjent fenomen, og fra nettstedet til Norsk Narkotikapolitiforening (NNPF) finner vi blant annet følgende:

Det er ingen selvfølge at ungdom som blir tatt for bruk eller besittelse av narkotika i Norge i dag får tilbud om såkalte alternative straffereaksjoner. Selv om straffeloven åpner for dette og har gjort det i lang tid, kan det virke som om bruken av påtaleunntatelse med ulike vilkår er priggitt en engasjert polititjenestemann og en nytenkende politijurist. Det finnes ingen nasjonal veileder som sier noe om i hvilke saker denne typen reaksjon kan brukes. Dette betyr i praksis at loven blir praktisert forskjellig i ulike deler av landet og at samfunnets reaksjon på for eksempel en 15-årings førstegangsbruk av hasj kan variere fra et forelegg til en påtaleunntatelse med vilkår om rustesting.

<http://www.nnpf.no/default.asp?do=document&docid=238>

¹⁵<http://www.m314alta.org/lesmer/2011/omtale%20Pryts/Prytz.htm>

Våre data etterlater et tydelig inntrykk av betydelig engasjement og pådrivermentalitet blant sentrale aktører i modellen. Både politiets ungdomsetterforskere og påtalemyndighetens jurist i ungdomssaker, blir av koordineringsgruppen betraktet som det vi kan betegne som viktige suksess-agenter:

Her finnes det alltid en løsning, og dette er en kjempesuksessfaktor. De har en enorm autoritet, men kan likevel ta i mot folk slik at de ikke sitter forskremte på møtet. Dette er et kunststykke.

Koordineringsgruppa gir uttrykk for at de er dedikerte i arbeidet og viser et stort engasjement for målgruppa.

Når vi skulle ansette ungdomskordinator visste vi at personrelasjoner var viktig. Vi lette etter noe helt spesielt, en som vi følte kunne være god å samarbeide med, en som ble anerkjent av politiet. Dette måtte være en person som fikk andre til å føle seg god. Det har jeg sett i jobbene jeg har hatt tidligere – relasjonene folk utvikler i arbeidet de skal gjøre er det vesentlige.

Intervjuene med deltakerne bekrefter også, som vist, at mange av ungdommene har stor tillit til ungdomskordinator og politiet. Dette er nok en svært viktig medvirkende forklaring på måloppnåelse.

En annen viktig suksessfaktor ser ut til å være påtalemyndighetens vektlegging av å gi ungdom alternative straffereaksjoner. Dette er både i tråd med sentrale føringer på området slik vi har vist, men det ser også ut til at dette er en særlig kompetanse som aktøren fra påtalemyndigheten har. Våre data viser slik vi har redegjort for tidligere, at både konfliktrådet og politiet er svært fornøyd med det samarbeid de har med påtalemyndighetens representant i ungdomsstraffsaker.

Disse aktørene, som vi tidligere har betegnet som et suksesstriangel, anser vi som en sentral faktor når vi skal søke å forklare at arbeidet med oppfølgingsteam i Telemark, så langt ser ut til å virke etter intensjonen. Når så også medlemmene av koordineringsgruppa forteller at de gjennomgående er svært tilfreds med samarbeidet, er viktige suksessfaktorer for måloppnåelse tilstede.

I tillegg til disse, blir leder av Konfliktrådet, som også har ledet arbeidet med utvikling og etablering av oppfølgingsteam i Telemark, oppfattet som en svært sentral aktør i arbeidet, både hva gjelder forankring og gjennomføring. Våre data viser at hun både makter å lede gjennom samspill, men også gjennom å utvise tydelig retning og styring. Leder av Konfliktrådet blir av koordineringsgruppa også oppfattet å være en viktig aktør i det strategiske arbeidet både hva gjelder opprettelse av modellen med oppfølgingsteam, men også i det løpende utviklingsarbeidet.

Vårt samlede datamaterialet viser tydelig at denne aktøren har og har hatt en sentral plass i arbeidet innsatsen i Telemark, både på det strategiske, organisatoriske og det operative nivå. Men også på det vi kan betrakte som den verdimesige forankringen av modellens grunnleggende filosofi.

8.1.1 Sårbarhetsbetraktninger

Som vi ser, er arbeidet i Telemark svært godt «skodd» med personer som både har solid kompetanse innenfor sitt felt, men som også makter å inngå i team og «gjøre hverandre bedre». Dette kan anes som en solid grunnmur. Vår vurdering er at det også er knyttet en sårbarhet til et så vidt markant innslag av personligheter som er drivere og engasjerte. Sårbarheten ligger for det første i at hver og en av aktørene forvalter betydningsfulle områder. Om en aktør blir borte, må andre erstatte hele området. Det vil få merkbar innvirkning på samarbeidet og samhandlingen. Dernest er det også knyttet en viss sårbarhet til ildsjeler og utslitthet.

8.2 Formelle og uformelle strukturer

Når man utformer og strukturerer en organisasjon, gjør man i hovedsak to ting. For det første deler man i ulike grupper og fordeler oppgaver, ansvar og myndighet. Deretter bestemmer man hvordan arbeidet skal koordineres ved å bestemme grad av styring, kontroll og systematisere arbeidsprosessene. Modellen med stormøter og oppfølgingsteam, er en fast struktur som i dag er etablert i en rekke fylker. Det er i alt 13 av 22 konfliktråd som i dag har tilsatt ungdomskoordina-torer. Økningen i antall konfliktråd som har fått tilført slik kompetanse har skjedd gradvis. Det er planlagt full utbygging ved alle konfliktråd i løpet av de nærmeste årene. Denne strukturen er ut-prøvd gjennom en treårig prosjektperiode og det er utviklet en egen nasjonal mal for å sikre en så lik gjennomføring som mulig i hele landet. Det er mange variasjoner i organiseringen av blant annet det forebyggende arbeidet blant barn og unge lokalt både i politiet og i kommunene, og det kan være store forskjeller mellom by og land. Det har derfor vært nødvendig å åpne for en viss grad av lokal tilpasning i organiseringen. Dette vises blant annet gjennom at det er flere forskjeller i hvordan de ulike fylker har valgt å organisere Oppfølgingsteam . I denne sammenheng er det viktig å peke på at den formelle strukturen som besluttes gjennomført, løpende bør «vennlig over-våkes» for å sikre at den faktiske praksis er i tråd med den til enhver tid gjeldende beslutningen. Det er et kjent fenomen at uformelle strukturer oppstår i enhver organisasjon. Disse kan både være funksjonelle og dysfunksjonelle. Vi har vist at det har utviklet seg en, etter vår vurdering, betydelig uformell struktur i modellen oppfølgingsteam i Telemark. Som vi beskrev tidligere, dan-ner ungdomsetterforsker, ungdomskordinator og påtalejurist en «før-koordineringsgruppe» som foreslår aktuelle ungdommer inn for videre diskusjon i koordineringsgruppa. Vi har over betegnet dette som et suksesstriangel. Men denne uformelle gruppen som førkoordineringsaktørene utgjør, kan også medføre at noe eller noen utelukkes. Om avgjørelser som fattes i en slik uformell struk-tur, heller ikke er gjenstand for noen form for dokumentasjon, kan det over tid utvikle seg en praksis som kan bære preg av tilfældighet. Da kan suksess på kort tid bli snudd til fiasko.

8.2.1 Sårbarhetsbetraktninger

I vårt tilfelle, er det slik at førkoordineringsgruppen foretar en førstesortering av hvilke ungdom-mer som så og si «går videre» til koordineringsgruppen. Vi spør oss om førkoordineringen kan redusere det tverrfaglige perspektivet snarere enn å styrke det. Dette er et område vi anser det bør føres en løpende vurdering av. Vi spør oss også om det kan medføre en viss fare for å snevre inn gruppen av ungdommer som får tilbud om oppfølgingsteam. Dette vil ramme ungdommen spesi-elt. Men det påvirker også modellens grunnleggende plattform, der ideen om at tverrfaglig deling åpner for å oppdage det som ellers ikke oppfattes som mulig.

Koordineringsgruppen deler ikke denne sårbarhetsbetraktningen, og kommenterer følgende:

Det har ikke vært noen ”siling” eller utvelgelse. Alle potensielle ungdommer som kunne tenkes å pro-fitere på å gjennomføre en slik reaksjon har blitt spurt. Ungdom som i utgangspunktet kan ha virket vanskelige å få gjennom en slik krevende reaksjon, har også fått tilbudet. Mottoet har vært at det er bedre å prøve enn å la være. Man er svært opptatt av å se på mulighetene – ikke begrensningene. Som vi før har nevnt er rus særlig prioritert. Den eneste begrensningen som er uttalt er i forhold til alvor-lige psykiatriske diagnoser, hvor ungdommen må igjennom behandling før andre tiltak kan iverkset-tes, og i saker med allmennpreventive hensyn der ungdommen kan utgjøre en stor fare for seg selv og andre. Det finnes også ungdom som ikke er motivert til en slik reaksjon og takker nei. Dersom de skulle komme på andre tanker, vil saken allikevel kunne vurderes på nytt.

Vi vil likevel anbefale en løpende overvåking av nettopp dette området, fordi det er etter vårt syn en viss fare for at det utvikler seg en praksis som kan være vanskelig for innvidde å få øye på. Denne form for «blinde flekker» i en organisasjon, er slett ikke uvanlig. Også derfor er det viktig å gjennomføre løpende erfarings- og dokumentasjonsdialoger, der også eksterne aktører bidrar.

8.3 Kompetansesammensettingen

Som nevnt ovenfor er det koordineringsgruppa, gjennom ungdommens tiltaksplan, som bestemmer sammensetningen av det enkelte oppfølgingsteam. Spørsmålet er naturligvis om disse aktørenes kompetanse til sammen gir en helhetlig tilnærming til ungdommenes problematikk. Våre data viser, slik vi har redegjort, at det kan være en viss fare for at fraværet av spesifikk ruskompetanse både i koordineringsgruppen og i oppfølgingsteamene kan svekke muligheten for at de ungdommer som har rusutfordringer gjennomfører oppfølgingsteam og/eller får tilbud om Oppfølgingsteam.

8.3.1 Sårbarhetsbetraktninger

Våre data viser at det er en uttalt bekymring blant de ulike grupper vi har intervjuet og observert, knyttet til utviklingen av rusrelaterte problemer i Telemark generelt og i Grenlandsområdet spesielt. Fravær av spesifikk kompetanse på dette området, kan derved også svekke muligheten for å komme i tidlig posisjon til ungdom som befinner seg i tidlig fase i en «ruskarriere» eller har utviklet rusavhengighet. Vi anser at det derfor er sentralt at det i modellen med Oppfølgingsteam også sikres høy faglig kompetanse på dette området, slik det er ivaretatt for områder som barnevern, strafferett, friomsorg og konfliktråd. Vår vurdering er at ruskompetanse bør inn mer spesifikt, og ikke som en del av øvrige områder. Vi anbefaler konkret at koordineringsgruppen går inn i en dialog med Kompetansesentret for Rus, region sør (KoRus). Dette kompetansesentret på rusområdet ligger også så å si vegg i vegg med Politihuset der Konfliktrådet også er stasjonert, og der møter knyttet til Oppfølgingsteam avholdes. Enkelte av deltagerne har deltatt på kurs i regi av KoRus, men Oppfølgingsteam som system og modell, vil etter vårt syn profitere på å gå inn i en kompetansediaolog med KoRus Sør, herunder også nyttiggjøre seg kompetansen som er ved klinkdelen (Borgestadklinikken).

8.4 Samhandling og samtidig samarbeid

Medlemmene i koordineringsgruppa trekker frem flere faktorer som kan forklare det gode tverrfaglige samarbeidet i gruppa. Én suksessfaktor som nevnes er at det har vært få utskiftninger i gruppa siden oppstarten, noe som har gitt kontinuitet i samarbeidet. Medlemmene kjenner hverandres arbeidsoppgaver og ansvarsområder, og har blitt godt kjent etter å ha jobbet sammen om utsatte barn og unge over flere år. Gjennom intervjuene kommer det frem at det lenge har vært et tett og godt samarbeid mellom politiet og barneverntjenesten i Skien, noe man har dratt nytte av i arbeidet med oppfølgingsteam. Ungdomsetterforsker og ungdomskoordinator jobber tett på saksbehandlerne i barneverntjenesten i konkrete saker, og begge parter er innstilt på å «snu seg rundt» dersom det skulle dukke opp noe som krever rask handling.

Samarbeidet mellom friomsorgen og konfliktrådet har, i følge flere av medlemmene i koordineringsgruppen, alltid vært godt i Telemark og har utviklet seg til ennå bedre etter oppstarten av

prosjektet. Siden stormøter og oppfølgingsteam har medført at konfliktrådet har «spist seg inn på friomsorgens beiteområde», som representanten selv uttrykker der, har man brukt tid på å finne samarbeidsmåter som fungerer godt dem i mellom. I dag er arbeidsfordelingen slik at ungdoms-koordinator har ansvar for å informere de aktuelle ungdommene om oppfølgingsteam, mens friomsorgen foretar personundersøkelsen. Representanten fra friomsorgen understreker at god og tydelig informasjon fra konfliktrådsleder har vært svært viktig for å sikre et godt samarbeidsklima mellom konfliktrådet og friomsorgen.

Når det gjelder samarbeidet med aktører i de ulike oppfølgingsteamene forteller ungdoms-koordinator at prosjektet stort sett har blitt møtt med stor velvilje. Det faktum at prosjektet er godt forankret ovenfra, med samarbeidsavtaler og et klart mandat, trekkes frem som en stor fordel. Også her blir grundig og aktivt informasjonsarbeid fra konfliktrådets ledelse fremhevet som en viktig faktor. Våre data viser imidlertid at forankringen i barnverntjenesten er noe skjør, hvilket de selv også har pekt på.

8.4.1 Sårbarhetsbetraktninger

Evalueringen til Kvello og Wendelborg (2009) viste at en av suksessfaktorene for prosjektet er at de ulike aktørene (for eksempel lokalt barnevern, skole, fritidsleder, rusomsorg, omsorgsperson) forplikter seg til å stille med ressurser, følge opp avtaler, møtetidspunkter og annet. Representantene i oppfølgingsteamet må stille med visse fullmakter slik at tiltak kan iverksettes raskt. Våre data viser at det er noe varierende i hvor stor grad fullmakter benyttes. Det fremgår av vårt materiale at barnverntjenestens aktører henviser relativt ofte til at de må snakke med enten overordnet leder eller aktuell saksbehandler før de kan gi et klart svar. Vi har også pekt på at mangelfull ruskompetanse og kunnskap om rettigheter og muligheter i videregående opplæring, kan øke farene for at tempo og takt reduseres. En synliggjøring og tydeliggjøring av disse forholdene, anser vi vil styrke modellen og gjøre den mer robust.

8.5 Brukermedvirkning

En studie av utsatte ungdommer viste at én faktor hadde avgjørende betydning for å fremme psykisk helse hos ungdommer som under oppvekst hadde opplevd flere negative livshendelser. Dette var at ungdommen i løpet av oppveksttiden hadde erfart at en voksen «lyttet til meningen min»¹⁶. Denne studien inngår i en rekke av undersøkelser som har dokumentert at aktiv og reell medvirkning har stor betydning for den enkeltes selvbilde, selvtillit, mestringsfølelse og derigjennom mestringskapasitet. Den tydelige profilen knyttet til aktiv medvirkning fra ungdommens side, som er nedfelt som sentralt i modellen med oppfølgingsteam, er derfor svært viktig. Våre data levner også liten tvil om at dette område har høy grad av oppmerksomhet, så vel i verdigrunnet for modellen som i praktisk utøvelse, slik vi har vist.

Så er det slik at våre data som vist dokumenterer at ungdommene vi har intervjuet, som er halvparten av den gruppen som i forskningsperioden har fått tilbud om oppfølgingsteam¹⁷, husker

¹⁶ Haavet, Ole Rikard (2005). Å redusere helserisiko og øke motstandskraft, I: Ole Rikard Haavet (red.), Ungdomsmedisin. Universitetsforlaget. ISBN 82-15-00702-3. Kapittel 7. s 69 – 76

svært lite fra tidspunktet rundt avtaleinngåelse. Vi har blant annet pekt på at selv om brukermedvirkning står sentralt i modellen, er det så langt vi har brakt i erfaringen, ingen plan for kompetansestyrking eller utvikling av dette området. Dette vises blant annet ved at dette, så langt våre data viser, verken har vært drøftet, gjennomført eller at det foreligger planen for dette. Det ser heller ikke ut til at brukermedvirkning som faglig tema har vært drøftet for eksempel i koordineringsgruppen, som kunne tenkes å være et aktuelt forum for faglig dialog av denne karakter. Derimot er det gjennomført en bevisst rekruttering av nøkkelpersoner som anses å ha de ønskede ferdigheter for å sikre brukermedvirkning. Det er især erfaring fra meklingsarbeid som ser ut til å tillegges vekt, samt personlig egnethet. Vår vurdering er at en så vidt tilfeldig håndtering av et så sentralt område i modellen, bør unngås. Med tilfeldig mener vi her at kvaliteten på arbeidet i stor grad hviler på tillit til den enkelte aktørs egen vurdering av sin praksis.

8.5.1 Sårbarhetsbetraktninger

Et kjerneområde i en modell, slik brukermedvirkning er i modellen med oppfølgingsteam, kan bli «tatt for gitt». Vår anbefaling er at brukermedvirkning som faglig tema, blir satt tydelig på dagsorden. Dette kan blant skje gjennom systematiske dialoger i koordineringsgruppen, løpende logging av møter i oppfølgingsteam, løpende utvekslings- og erfaringsdialoger med ungdommene og kurs- og kompetanseheving.

Dette området er også viktig fordi det kan antas å henge sammen med et annet kjernefagområde i modellen, som er gjenopprettende rett. Vi har ikke data som tilsier at vi kan gjennomføre en analyse av hvordan prinsippet om gjenopprettende rett blir ivaretatt i Telemarkmodellen. Studier viser imidlertid at virkningen av praksis på dette feltet, svarer til forventningene. På oppdrag fra Justisdepartementet gjennomførte Nordlandsforskning i 2009 en undersøkelse der oppdraget var å se på virkninger av konfliktrådsmøter i saker med alvorlig personkrenkende handlinger, vold og trusler. Forskerne intervjuet deltakere og var til stede på flere meklingsmøter. Resultatet viser at et møte mellom offer og gjerningsperson i voldssaker har en positiv effekt. 340 deltakere i straffesaker svarer at møtene har bidratt til bedring av forholdet mellom partene, og at møtet har vært et viktig ledd i prosessen med å få lagt hendelsene bak seg. Mange ofre for vold i nære relasjoner uttrykker tilfredshet over å slippe påkjenningen det kan være å gå gjennom det ordinære strafferettslige systemet. Over 90 % av deltakerne opplevde å bli rettferdig behandlet i møtet, og opplevde at motparten ble rettferdig behandlet. Kun fem av deltakere vil ikke anbefale konfliktråd til andre. Forskerne konkluderer med at datamaterialet indikerer at de løftene som gjenopprettende rett bærer i stor grad innfris, og at Konfliktrådet er en ordning verd å satse på (Eide og Gjertsen 2009¹⁸). Undersøkelsen sier imidlertid ikke noe om varigheten av denne virkningen og hvordan brukermedvirkning både påvirker denne virkningen og varigheten av den. Det er imidlertid grunn til å tro at det er sammenheng mellom brukermedvirkning og varighet av en ønsket virkning. Dette fordi aktiv og reell medvirkning er nødvendig for å sikre forståelse og refleksjon, slik vi har pekt på.

¹⁸ Med! Eller? –Virkninger av, og utfordringer ved, gjenopprettende rett som alternativ eller supplement til straff. Hele rapporten kan du lese her:- <http://nordlandsforskning.no/publikasjoner/rapporter/1036-med-eller->

8.6 Oppsummering og betraktninger om overføringsverdien av denne kunnskapen til arbeid med utsatte unge generelt

Målet med Oppfølgingsteam er å motvirke utviklingen av en kriminell karriere og bidra til en positiv utvikling i den enkeltes ungdom sitt liv. Ungdommen skal komme styrket ut av en straffereaksjon, i stedet for å bli stigmatisert og påvirket i negativ retning. Vårt hovedinntrykk er at den organisering og praksis som har utviklet seg i Telemark så langt, samsvarer med de mål og ambisjoner som ligger til grunn for Oppfølgingsteam generelt og i Telemark spesielt. Vi har pekt på enkelte sårbare områder, som det etter vårt syn er viktig å overvåke særskilt i den videre utvikling. Dette vil etter vår vurdering bidra til å styrke arbeidet ytterligere.

Vår oppfatning er i tillegg at de erfaringer som så langt er utvunnet gjennom arbeid med Oppfølgingsteam i Telemark, også er svært interessante og relevante i arbeid med utsatt ungdom generelt. Fra både kommunale, regionale og nasjonale myndigheters side foregår det en omfattende jakt på virksomme veier som kan bidra til å redusere og forhindre marginalisering og eksklusjon av utsatte barn og unge. Koordinert, samtidig og kompetent innsats er dimensjoner som offentlig tjenesteforvaltning generelt skal navigere etter. I tillegg står brukermedvirkning sentralt. Når Oppfølgingsteam ser ut til å ha funnet frem til en organisatorisk modell der samtidighet i den tverretatlige innsatsen står sentralt og der praksisformen bidrar til å fremme ungdommenes kapasitet og muligheter, er dette erfaringer som etter vår vurdering har overføringsverdi i arbeidet med utsatt ungdom generelt.

Vi tar derfor til orde for at Oppfølgingsteams organisering, systematikk og praksisform blir gjenstand for løpende oppmerksomhet i det kommunale arbeidet i hele Telemark. Dette som ledd i å øke kunnskapen om virksomme veier i arbeidet med å fremme ungdommers mestringkapasitet og gjennom dette bekjempe eksklusjon og utsatthet.

Fordi både denne følgeevalueringen og tidligere evaluering av modell med Oppfølgingsteam viser at dette er en modell som har god måloppnåelse, kan det se ut til at vi også er på sporet av en praksis som bør være av nasjonal interesse. Kanskje er det grunnlag for et prosjekt som nettopp ser på dette og stiller spørsmålet: Hva kan vi lære av modellen med Oppfølgingsteam i arbeidet med utsatte barn og unge generelt i Norge?

9. Litteratur

Andreassen, T. A. (2009). Brukermedvirkning i NAV. Når velferdsforvaltningen og brukerorganisasjonene skal jobbe sammen. Oslo: Gyldendal Akademisk

Baklien, Bergljot (2004): Følgeforskning. Sosiologi i dag - 2004. p. 49- 66.

Beresford, Peter (2002) User Involvement in Research and Evaluation: Liberation or Regulation? Cambridge University Press.

Borg, Marit (2009): Bedringsprosesser slik de leves i hverdagslivet: Brukererfaringer ved alvorlige psykiske lidelser. Tidsskrift for Norsk Psykologforening, [Vol 46, nummer 5](#), 2009, side 452-459.

Christie, Nils (1977). Konflikt som eiendom. Tidsskrift for rettsvitenskap, 90.

Eide, Ann Kristin og Gjertsen, Hege (2009): Med ! eller ? Virkninger av, og utfordringer ved, gjenopprettende rett som alternativ eller supplement til straff. NF-rapport nr. 14/2009

Eckhoff, T. (1967). Vitenskaper, profesjoner og klienter. I Nordisk forum s. 304-315.

Gustavsen, Karin. Van-der Meij Ranveig, Braathen Heidi, Nilsen Jøndahl Heidi (2012). SIMBA - sammen i innsatsen mot barnefattigdom i Drammen kommune. Praksisutvikling i utforskende partnerskap. TF rapport 302 – 2012.

Granlund, L., Mausehagen, S. og Munthe, E. (2011). Lærerprofesjonalitet i spenningsfeltet mellom policy og profesjon. Senter for profesjonsstudier, HiO-rapport 2011 nr. 2.

Justis- og politidepartementet (2011). Økt bruk av konfliktråd. Rapport fra arbeidsgruppe som har vurdert rettslige og praktiske tiltak for mer bruk av gjenopprettende prosess. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Justis- og politidepartementet (2005). Regjeringens handlingsplan: Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet (2005-2008). Oslo: Justis- og politidepartementet.

Konfliktrådet. Oppfølgingsteam for unge kriminelle. Håndbok – Etablering og drift. Upublisert.

Kvello, Ø., og Wendelborg, C. (2009). Prosessevaluering av det treårige prosjektet: Oppfølgingsteam for unge lovbrøyttere i Kristiansand, Oslo, Stavanger og Trondheim. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. Oppdrag fra Justis- og politidepartementet.

Lassen, L. M. (2002). Rådgivning – kunsten å hjelpe. Oslo: Universitetsforlaget.

Møller, G. og Gustavsen, K. (2009). Levekår blant barn og unge i Telemark. Telemarksforskning notat 2009:22.

NOU (2008:15). Barn og straff. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Stortingsmelding nr. 37 (2007-2008). Staff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Stortingsmelding nr. 17 (1999-2000). Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

Slettebø, T., E. Brodtkorb, V. Dietrichson og K. Lyhne (2009) KREMs kurs i endringsmetode. Beskrivelse og evaluering av nye metoder for avklaring om deltakelse i kvalifiseringsprogrammet. Oslo, Diakonhjemmet Høgskole Rapport 2009/6.

Telemark politidistrikt, Porsgrunn kommune, Skien kommune og Borgestadklinikken (2009) Sammen for et trygt Grenland. Barne- og ungdomskriminaliteten i Grenland 2009. Trender og utviklingstrekk. Skien: Telemark politidistrikt

Telemark politidistrikt (2010). Kriminaliteten i Telemark. Kriminalitetsanalyse 2010, åpen utgave. Skien: Telemark politidistrikt